

Trønders Natur

1993:20 nr. 2

Trøndersk Natur

Medlemstidsskrift for NOF avd. Nord- og Sør-Trøndelag

Redaksjon:

Øystein R. Størkersen (ansv.), tlf. 73-58 05 58a

Trond Haugskott (tegninger), tlf. 72-84 99 40p

Postadresse:

TN

Postboks 1719 Rosenberg,

7002 Trondheim.

Kjære leser.....

I dette heftet bringer vi på ny et innlegg fra Stjørdalsområdet, nemlig Halsøen. De som kjenner Stjørdalsområdet vet at det har skjedd svært store endringer i området ved utløpet av Stjørdalselva i løpet av de siste hundre år. Våtmarkene her har måttet vike plass for store arealkrevende inngrep fra vei, tog, flyplass og oppdyrking. Eksempelvis var Sutterøleiret i sin tid en av de store perlene i midtnorsk våtmarksnatur. Bare rester og "Leca-dammen"! finnes tilbake i dag. Artikler her i TN viser likevel at det finnes rester av våtmarker som gir grobunn for et rikt fugleliv i deler av dette området. Med siste tids mediefokusering friskt i minne vil det desverre nå bare være spørsmål om kort tid igjen for disse områdene også. Disse siste oaser for våtmarksfuglene i Stjørdal har fått kniven på strupen. Statoil bidrar på ny med sin måte å ødelegge norsk natur på Halsøen, ny riksvei-trasé raserer Sandfærhus og fortsetter å true restene av Halsøen.

I et samfunnsmessig og demokratisk perspektiv skal en selvsagt måtte tåle en diskusjon om arealbruken av disse områdene, enten det nå er for fugl eller mennesket. Problemet her er bare at kommunen, godt hjulpet av andre sentrale myndigheter som f.eks. Statens veivesen, blottlegger en utrolig arroganse og likegyldighet for naturverdiene. Det rimer svært dårlig i våre dager da vern av biologisk mangfold og en bærekraftig bruk av naturen stadig er på dagsorden. Populært sagt så selger nå kommunen siste rest av sjela si for ei "kjøttkak", altså alt for å kanskje få nye arbeidsplasser for en stakket

periode. Dette er intet mer enn en utrolig hodeløs og kortsiktig politikk som desverre ennå rår grunnen i altfor mange kommuner. Hvor dette skal ende må være et betimelig spørsmål i en skjebnesvanger tid.

På den konstruktive siden må det sies at med litt velvilje kunne kommunen i det minste klart å bevare restene av Halsøen, selv om Sandfærhus nå altså forsvinner. Det skulle være uproblematisk og faktisk være noe som kommunen kunne være stolt av å vise fram. En ny riksveifylling her er iallefall komplett unødvendig!

Den siste urørte sjønære våtmark i kommunen er nå Vikanbukta. Ryktene sier imidlertid at også dette område passer godt til å bli fylt opp. Lastebilsjåførene må jo ha noe å gjøre! Kommunen blottlegger i såfall til 100% sin uvilje for annet enn lettjente penger og en kortsiktig ikke-bærekraftig politikk. Vikanbuktas skjebne skal heldigvis også vurderes av andre enn sneversynte politikere i Stjørdal. Det er derfor mulig at dette området vil bli båndlagt som naturvernområde. Muligens vil det være det eneste språket denne kommunen forstår.

Dette viser at ingen med vettet i behold kan tro at kampen for naturarven er over pga internasjonale avtaler og festtaler om bærekraftig bruk av naturen og vern av biologisk mangfold. Gi derfor ikke opp kampen før maskinene står der, for bare vi vet hvilke umistelige verdier som står på spill!! **ØRS.**

FAUNISTISK RAPPORT FRA SØR-TRØNDELAG 1992

Meddelelse nr. 14 fra LRSK/Sør-Trøndelag

Den lokale rapport- og sjeldenhetskomitéen (LRSK) i Sør-Trøndelag vil takke alle som har sendt inn sine observasjoner.

For perioden 1992 har LRSK-komitéen bestått av Georg Bangjord (sekr.), Øystein R. Størkersen og Stein Are Sæther.

Vi vil konsentrere oss om 1992-observasjonene og supplerer med rettelser og noen nye observasjoner fra 1991. Eldre observasjoner lar vi stå over til den kommende samlerrapporten som skal dekke perioden etter Haftorn. Denne samle-rapporten er fortsatt under forberedelse og vi håper nå å kunne avslutte dette arbeidet i løpet av vinteren 1993/94 med publiseringen av et Trøndersk Natur Supplement: Fuglefaunaen i Sør-Trøndelag i perioden 1971-1993. Det er fortsatt ønskelig å få tilsendt observasjoner og bilder som kan egne seg til denne rapporten.

Så vil vi oppfordre observatørene til å skrive ned interessante observasjoner fra 1993 og sende disse til LRSK innen januar 1994! Skjema for arter som skal godkjennes/behandles kan fås enten på møtene i NOF/ST eller ved å kontakte LRSK (tlf. 07-58 05 58). Alle saker fram til 1992 skal nå

være behandlet og observatørene skal ha fått tilbakemelding mhp. sjeldenhetssaker (gjelder ikke rapportartene!). De som ikke har fått svar kan derfor ta kontakt med LRSK.

For oversiktens skyld ber vi om at alle observasjoner fra Gaulosen spesifiseres med riktig kommune-anvisning i.o.m. at Gaulosen dekkes av både Trondheim, Melhus og Skaun kommuner. Øysand ligger i Melhus, Mule-sida i Trondheim og Buvika i Skaun!

Av spesielle observasjoner er det verd å merke seg en betydelig økning av antallet stripegås innen fylket med bl.a. konstatert hekking. I Nærøyområdet ble arten registrert hybridiserende med grågås, hvor de fikk fram 4-5 unger i 1990. Det samme ser ut til å ha skjedd igjen, da hybrider mellom stripegås og grågås ble registrert på Gaulosen høsten 1992.

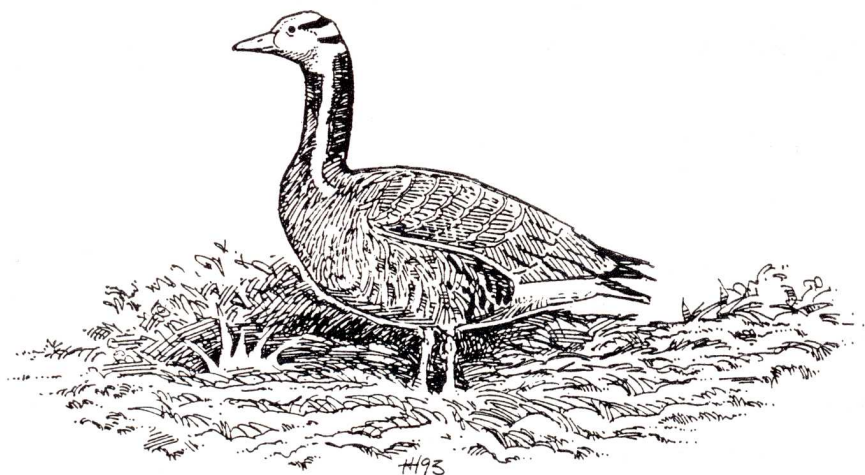
De siste fem milde vintrene i Sør-Trøndelag har medført store endringer m.h.t. overvintrende fugl innen fylket. I kyst-områdene har måker, gjess og vadere som tidligere ikke overvintret, eller var

uvanlige vintergjester, begynt å opptre mer alminnelig de siste årene. Antall overvintrende sangsvaner har også økt i kystområdene.

LRSK/ST ønsker ikke bare observasjoner av sjeldenheter i fylket. Vi ser det som en vel så viktig oppgave å følge med utviklingen innen fuglefaunaen generelt. Derfor er spekteret av observasjoner som ønskes

tilsendt svært bredt! Denne gang vil vi spesielt oppfordre til heretter å sende inn hekkeregistreringer av bl.a. følgende arter: Krikkand, brunnakke, svartand, sjøorre, bergand, toppand og laksand. Også de som tidligere ikke er publisert.

Stjerne (*) bak dato betyr at funnet er belagt med foto, lydopptak, e.l.

RETTELSE FRA MEDDELELSE NR. 13:

Grålire Ett ind. Gjæsingen 6.9.1991 (DBO), rettes til: To ind. Gjæsingen, Frøya 6.9.1987 (DBO).

Hvitkinngås 14 ind. Gaulosen 9.11 (DBO). Skal være : 14 ind. Gjæsingen, Frøya 9.11(DBO).

Brunnakke: En hann Gåvålivatn sommeren 1991, rettes til en hann 1.6 og 5.6 (MMY).

Tjeld: Alt om vinterfunn er feil. Skal være: Ett ind. Midtsandan, Malvik 26.1 og tre ind. på flukt mot Ø forbi Hundhammeren, samt 6 ind. Værebukta, Trondheim 27.1 (MMY,SAS).

Nattergal: Har fått feil latinsk navn, skal være: *Luscinia luscinia*.

SUPPLERENDE REGISTRERINGER FRA 1991:

Sangsvane 42-45 ind. Busbergvatnet, Strømøya, Frøya 6.1 (BST).

Grågås 897 ind. Gaulosen 21.9. (ØRS) var ny toppnotering derfra.

Mandarinand Ett par i Kvernsjøen, Skaun 28.4.1991 (bare to km fra Laugen, NN pers. medd. MMY).

Krikkand Vinterregistrering: 4 hunner Ranheimsfjæra, Trondheim 27.1 (MMY,SAS).

Stjertand Innlandsobservasjon: To par Laugen, Skaun 1.5 (MMY m.fl).

Skjeand Ett par Leangenbukta, Trondheim 28.4 (IMY).

Bergand Mulig hekkelokalitet: 2 par Dragtjern, Gåvålivatn, Oppdal (MMY).

Sjørre Mulig hekkelokalitet: 3 hanner og to hunner Dragtjern, Gåvålivatn, Oppdal 30.5 (MMY).

Fasan Observasjoner fra utsatte eller rømte fugler: To hann og en hunn Daløya, Frøya 13.1.1991 (BST).

Fjellvåk "Kysthekking": Ett par hekket i Rusasetfjellet 5.5 (MMY m.fl.).

Myrsnipe Vinterregistrering: Ett ind. i lag med 75 fjæreplytt, Vikhamar, Malvik 26.1 (MMY,SAS).

Enkeltbekkasin Vinterregistrering: Ett ind. Storfosna, Ørland 10.12 (BRA).

Rødstilk Vinterregistrering: 17 ind. Storfosna, Ørland 12.12 (BRA).

Tyrkerdue Ett ind. Singsaker, Trondheim 15.1 (MMY).

Spettmeis Ett ind. Devle, Trondheim 9.3 og 17.3 (Trygve Megaard,MMY).

OBSERVASJONER FRA 1992:

Smålom *Gavia stellata* Hekking: To par med unger i Samsjøtraktene, Melhus (EHU).

Storlom *Gavia arctica* Vinterregistreringer: Ett ind. Lade, Trondheim 26.1 (MMY,SAS). Spesiell ferskvannsregistrering: To ind. Skjellbreia, Trondheim 27.5 (TBJ). Hekking: Ett par med 2 unger Krokstadfjellet, Snillfjord (RWI).

Islom *Gavia immer* 14 ind. Storfosna 21.3 (KAS m.fl) er normalt i dette området på vårparten, to ind. Gjæsingen, Frøya 23.5 (DBO). Innlandsobservasjon: En ad. Gjevilvatnet, Oppdal 28.6* (Anders B. Simonsen m.fl.).

Gulnebbblom *Gavia adamsii* Ett ind. Storfosna, Ørland 21.3 (se over) (KAS,ETH).

Dvergdykker *Tachybaptus ruficollis* Ett ind. Ranheimsfjæra, Trondheim 5.10 (Peder Fiske pers. medd. MMY).

Toppsykker *Podiceps cristatus* Alle observasjoner fra 1992 opplistes: Følgende observasjoner foreligger fra "Gaulosen" ved Buvika, Skaun: Ett ind. 3.1 (EHU) og 21.3 (MMY,GKL), to ind. 3.3 og ett ind. 12.11 (EHU).

Horndykker *Podiceps auritus* Nytt hekkested: Ett par Vikauntjønna, Trondheim 21.5. Paret gikk til hekking i månedskiftet mai/juni, men det mislyktes da den ene fuglen ble skutt og reiret med tre egg plyndret. Saken ble meldt til politiet og vakte en viss oppmerksomhet i pressen (GBA). Ett ind. Litlvatnet, Agdenes 6.9 (KAS) var et noe uvanlig funn derfra.

Storskarv *Phalacrocorax carbo* Innlandsobservasjon: En ungfugl i øverenden av Stordalsvatnet, Åfjord 20.3 (ALI).

Sangsvane *Cygnus cygnus* Store ansamlinger: 209 ind. Aune og Grandefjæra, Ørlandet 9.2 (MMY,GKL), 21 ind. Nervatnet, Snillfjord 5.3 (RWI), 95 ind. Kotengsvatnet, Bjugn 4.4 (GBA,HST), totalt 321 sangsvaner på Fosen 4.4 (GBA,HST), ca.160 ind. Litlvatnet, Agdenes 20.10 (TON).

Kortnebbgås *Anser brachyrhynchus* Min. 1500 ind. ankom Gaulosen i løpet av kvelden 5.5 (DBO). Unormalt tidlig "høstankomst": Ett par med 3 unger Gaulosen 6.9 (det spekuleres i fugler fra hekking på Bjørnøya). "Kystregistreringer": To og ti ind. Grandefjæra, Ørland henholdsvis 26.9 og 18-24.10 (KOS,ØRS m.fl.). Innlandsobservasjoner: 5 ind. Havsjøen, Glomma, Røros 5.5. og 290 ind. Aursunden, Røros 5.5. (Rolf Svendsen), 1 ind. Aursunden 11.5. (Liv Hilmarsen).

Tundragås *Anser albifrons* En ad. og en juv. Grandefjæra 1.2 (ØRS), ett ind. Grandefjæra 4.4 (GBA,HST), ett ind. i lag med kortnebbgås Gaulosen 5.5 (DBO) og en ungfugl (2K) Storfosna, Ørland 15.5 (KOS).

Grågås *Anser anser* Vinterobservasjoner: 56 ind., 65 ind. og ca. 60 ind. Grandefjæra, Ørland henholdsvis 18.1 (KAS), 1.2 (ØRS) og 9.2 (MMY,GKL). Noen registreringer fra Gaulosen denne høsten: 451 ind. 3.9, 536 ind. 10.9 (ESÆ), ca. 750 ind. 24.9 (DBO), 318 ind. 10.10 (ØRS). De

siste grågjessene (4 ind.) var å se så sent som 6.12 (EHU). Hekking: De første unger på sjøen ved Gjæsingen, Frøya, ble registrert den 22.5 (DBO). Trekkobservasjon: 79 ind. Grandefjæra 4.4 (GBA,HST).

Stripegås *Anser indicus* En ad. Gjæsingen, Frøya 22.5 (DBO), ett par hekket (5 egg) Pålskjæra, Grogna, Frøya (Arne Grønskog pers. medd. GBA), en ad. Grandefjæra 18.6 (KAS,ELA,JLF), 30.6 (EHU) og 16.9 (GBA), to ad. Hovsfjæra 20.9 (TBO pers. medd.MMY), en ad. Innstrandfjæra 20.9 og 27.9 (MMY med flere), en ad. Gaulosen 28.11 (DBO), 29.11 (RKA) og 6-7.12 (EHU,ØRS).

Grågås/Stripegås hybrid To ungfugler Gaulosen 29.8 og til midten av oktober (DBO).

Kanadagås *Branta canadensis* Store ansamlinger: 520 ind. Gaulosen 26.12 (DBO).

Hvitkinngås *Branta leucopsis* Overvintring: Ett ind. overvintret på Ørland vinter 1991/92. Eksempelvis ble individet registrert: Grandefjæra 18.1 (KAS,ETH), 1.2 (ØRS), 4.4 (ARE,GBA,HST) og Rusasetvatnet 20.3 (ESÆ). Trekkobservasjoner: Omkring 6000 ind. trakk mot nord over Gjæsingen, Frøya 25.4 (TBO) og 485 ind. i tilsammen 12 flokker trakk over Gjæsingen mot sør i tiden 13.30-16.30 den 1.10 (DBO). To ind. Grandefjæra, Ørland 18.10 (ØRS).

Brunnakke *Anas penelope* Store ansamlinger: 210 ind. Innstrandfjæra, Ørland 20.9. (MMY m.fl.), 275 ind. Buvika, Skaun 4.10 (RJO pers. medd. MMY) og fremdeles 43 ind. Buvika 20.10 (ESÆ). Innlandsregistreringer: En hann Dragtjørn ved Gåvålivatnet, Oppdal 27.6 (ALI). Vinterfunn: En hann Ranheimsfjæra 27.12 (TBJ) og ett ind. Buvika 30.12 (EHU). Hekking: Hekker årlig Naustevja ved Stordalsvatnet, Åfjord. Det ble bl.a. registrert 5 par her under trekket 11.5 (ALI).

Snadderand *Anas strepera* En ad. hunn Grandefjæra, Ørland 26.5 (TON) og 16.6 (KAS), ett hunnfarget ind. Kråka, Innstrandfjæra, Ørland 16.9 (GBA).

Krikkand *Anas crecca* Store ansamlinger: Min. 41 ind. Dørdal, Gangåsvatnet, Orkdal 1.5 (RWI). Overvintring: En hann Buvika, Skaun 26.1-29.2 (DBO). Hekkefunn: Ett par Damvatnet og Nervatnet, Snillfjord henholdsvis 28.5 og 25.6 (RWI).

Stokkand *Anas platyrhynchos* Stor ansamling: 1700 ind. Gaulosen, Trondheim 9.11 (ØRS).

Stjertand *Anas acuta* Alle observasjoner fra 1992 opplistes: Ett par Dørdal, Gangåsvatnet, Orkdal 1.5 (RWI), en hann Laugen, Skaun 7.5 (ESÆ), 11 og 15 ind. Gaulosen henholdsvis 10.9 og 17.9. (THA), 9 ind. Gaulosen 4.10 (RJO pers. medd. MMY). Overvintring: En hunn Nidarø, Trondheim 22.1 (TAM).

Knekkand *Anas querquedula* Alle observasjoner fra 1992 opplistes: En hann Gaulosen 9.5 (TON,EHU) og en hann Grandefjæra, Ørland 18.6 (KAS).

Skjeand *Anas clypeata* Alle observasjoner fra 1992 opplistes: Ett par Gaulosen, Trondheim 15.6 (KAS, SAR), 5 hanner Litlvatnet, Agdenes 2.7 (EHU), to par Storøra, Gaulosen 5.7 (ØRS), 3 hunn-fargete ind. og 2 hann Gaulosen 6-19.7 (ESÆ), ett og to ind. Gaulosen henholdsvis 25.8 og

8.9 (EHU), ett ind. Innstrandfjæra, Ørland 5.9 (ØRS), 6 hunnfargede ind. Litlvatnet, Agdenes 6.10 (TON), 2 hunnfargede ind. Litlvatnet, Agdenes 17.10 (KAS,ETH) og ett ind. samme sted 18.10 (ØRS).

Toppand *Aythya fuligula* Trekkansamlinger: 12 ind. Songosen, Gangåsvatnet, Orkdal 1.5 (RWI). Overvintring: Ett par Botn, Rissa 9.2 (MMY,GKL), to og tre hanner Nidarø, Nidelva henholdsvis 20-28.11 og 26.12 (KAS) og en hann Ranheimsfjæra 27.12 (TBJ).

Praktærfugl *Somateria spectabilis* Syv hanner og fem hanner Beian, Ørland 1.2 (ØRS), fire unge hanner og 19 hanner Storfosna, Ørland 21-22.3 (KAS,ETH m.fl.), en hunn Buvika 4.10 (TBJ), en hann Nyhavna, Trondheim 20.11-13.12 (THA, KAS,JLF). Samlet sett en normal opptreden for denne arten.

Stellerand *Polysticta stelleri* To hunn Brekstad, Ørland 18.1 og 2.2 (KAS,ETH). Tredje funn fra kommunen.

Svartand *Melanitta nigra* Sen innlandsobservasjon: 2 hunnfargete ind. Gjevilvatnet, Oppdal 14.11 (MMY).

Brilleand *Melanitta perspicillata* Følgende registreringer foreligger fra Flatnesfjæra, Ørland: En hann 18.7-25.7 (THA,ESÆ) og 5.9 (ØRS), 3 hanner 12.9-20.9 (BGS,KOS,MMY m.fl.) og en hann 26.9. (MMY). Området har etterhvert blitt en tradisjonell høstsamlingsplass for arten sammen med noen hundre sjøorrer.

Islandsand *Bucephala islandica* En hann Buvika 3-5.1 (EHU,ESÆ), en hann Nidarø, Trondheim 14.1 KAS), en hann Buvika 28.1 (EHU), 16.3 (AAM,TAM), 5.4 (GBA) og 24.4 (ØRS), 17.10-27.12 (KAS,MMY,AAM, TON,EHU m.fl.). Dette var 7' vinter i rad at arten var på plass i Buvika.

Siland *Mergus serrator* Store ansamlinger: Min. 1000 og 1500 Grandefjæra, Ørland henholdsvis 25.7 og 20.9 (ESÆ ,MMY m.fl.), forøvrig ikke uvanlige tall fra Grandefjæra.

Laksand *Mergus merganser* Hekking: En hunn med 6 unger Nervatnet, Slørdalen, Snillfjord 25.6 (RWI).

Havørn *Haliaeetus albicilla* En-to voksne ind. blir stadig observert i Trondheim, fortrinnsvis i havneområdet og langs Nidelva, men også andre steder gjennom vinterhalvåret. Eksempelvis en ad. Trondheim sentrum 5-26.1 (KAS), over Rosenborg 14.4 (MMY) og en ad. Vikelva, Jonsvatnet 7.11 (ØRS). Innlandsobs.: 1 ad. Stavnan, Rennebu 15.10. (R. Grendal pers. medd. ØRS).

Sivhauk *Circus aeruginosus* Tredje observasjon i Sør-Trøndelag: En ad. hann Espåsvika, Jonsvatnet, Trondheim 7.5 (TRØ). De to første var på Storfosna 7.-8.7.1986 (ØRS) og i Gaulosen 21.9.1986 (ØRS).

Myrhauk *Circus cyaneus* En hunn på trekk over Bråleiret, Gaulosen, Trondheim 25.4 (DBO) var andre obs. fra dette området.

Musvåk *Buteo buteo* Alle observasjoner: Ett ind. ved Kroppan bru, Trondheim 1.2 (KAS,ETH) og ett ind. Myrmoen, Aursunden, Røros 10.9 (GBA).

Fjellvåk *Buteo lagopus* Vinterregistrering: Ett ind. Grande, Ørland 1.2 (ØRS).

Fiskeørn *Pandion haliaetus* Ett ind. Jervskogen, Malvik 12.5 (TRØ). Sjelden på trekket i lavlandet i Trøndelag.

Tårnfalk *Falco tinnunculus* Vinterregistreringer: Ett ind. Grandefjæra, Ørland 1.2 (hann) (ØRS) og 9.2 (MMY,GKL).

Dvergfallk *Falco columbarius* Vinterfunn: En hann, Leinstrand, Trondheim 25.12 (TBJ).

Jaktfalk *Falco rusticolus* Kystregistreringer: En ungfugl Grandefjæra, Ørland henholdsvis 5.9 (ØRS), 20.9 (Tor Bollingmo pers. medd. MMY) og 26.9 (hunn) (KOS), en ung hunn Gjæsingen, Frøya 1.10 (DBO) og en ad. hann Linesøya, Åfjord 7.11 (ALD).

Vandrefalk *Falco peregrinus* Seks-syv par ble registrert og det er observert fugl uten at hekking er konstatert ved ytterligere 5 lokaliteter de siste fem årene (GBA m.fl). En rekke observasjoner foreligger av enkeltindivid i Ørland kommune gjennom hele høsten. Ett ind. Gaulosen, Skaun 18.5 (KAS) og en hann samme sted 16.8 (ESÆ), en ad. Gjæsingen, Frøya 10.9 (DBO) og en ad. Leinstrand, Trondheim 25.10 (TBJ).

Sivhøne *Gallinula chloropus* En ungfugl Litlvatnet, Agdenes 24.10 (MMY,BGS,KOS). Sjelden art i fylket som ikke observeres årlig.

Sothøne *Fulica atra* Vinterregistrering: Ett ind. Litlvatnet, Agdenes 18.1 (KAS,ETH). Ett ind. Laugen, Skaun 7.5 (ESÆ).

Tjeld *Haematopus ostralegus* Store ansamlinger: Minimum 445, 544 ind og 390 ind. Gaulosen henholdsvis 9.4, 15.4 og 29.4 (DBO,THA,NOF-ekskursjon).

Dverglo *Charadrius dubius* En ad. Udduvoll, Trondheim 12.5 (KAS) og 26-27.5 (ESÆ), samt fire og to ungfugler Gaulosen 9.7 og 23.7 (ESÆ). Meget sen observasjon: En ungfugl Innstrandfjæra 24.10 (MMY,BGS,KOS).

Tundralo *Pluvialis squatarola* Overvintring?: Ett ind. Storfosna., Ørland 21.3 (KAS,ETH).

Vipe *Vanellus vanellus* Vinterobservasjoner: Ett ind. Buvika, Skaun 5-19.1 (DBO) og to ind. Grandefjæra, Ørland 9.2 (MMY,GKL).

Sandløper *Calidris alba* Noen observasjoner av enkeltindivider foreligger fra flere lokaliteter, nevnes kan 2 og 12 ind. Gaulosen henholdsvis 10.9 og 12.9 (THA).

Temmincksnipe *Calidris temminckii* Hekking: Min. 4-5 par hekker i området Gaulosen-Udduvoll (ØRS).

Myrsnipe *Calidris alpina* Vinterregistrering: Ett ind. Gaulosen 26.1 (ØRS).

Kvartbekkasin *Lymnocyptes minimus* Alle observasjoner fra 1992 opplistes: Ett ind. Storfosna, Ørland 21.3 (KAS,ETH), ett ind. Gaulosen, Melhus 17.10 (KAS,ETH), 3 ind. Hovsfjæra, Ørland 21.10 (TON) og 2 ind. Innstrandfjæra, Ørland 24.10 (MMY,BGS,KOS).

Enkeltebekkasin *Gallinago gallinago* Overvintring: I forbindelse med de milde vintrene de siste årene, har enkelte enkeltbekkasiner overvintret i kystområdene.

Dobbeltbekkasin *Gallinago media* I forbindelse med forskning på dobbeltbekkasin i Gåvålia, ble det fanget 87 hanner og 44 hunner fordelt på 5 leiker. I tillegg ble endel individer kun observert. I perioden 1986-1992 er det totalt fanget 405 hanner og 188 hunner (SAS m.fl.).

Svarthalespove *Limosa limosa* Alle observasjoner opplistes: Et ind. Sauøya, Froan 9.5-16.5. (Steinar Krogstad pers. medd. ALI), ett ind. Gaulosen 9.6 (TBJ) og ett ind. Grandefjæra 18.7 (THA,ØRS,ESÆ).

Lappspove *Limosa lapponica* Vinterregistrering: Ett ind. Garten, Ørland 1.2 (ØRS). Sommerregistrering: To og seks ind. Brekstadfjæra, Ørland 16.6 og 17.6 (KAS, Eirik Langnes, Jørun L. Finnborud). Sen høstobservasjon: Ett ind. Gaulosen, Trondheim 24-25.10 (MMY,TAM m.fl.).

Storspove *Numenius arquata* Vinterobservasjoner: Seks ind. Garten, Ørland 1.2 (ØRS) og fem ind. Innstrandfjæra, Ørland 9.2 (MMY,GKL). Stor ansamling: 137 ind. Gaulosen 9.4 (ØRS, NOF-ekskursjon).

Småspove *Numenius phaeopus* Stor ansamling: 19 ind. Gaulosen 8.7 (THA).

Rødstilk *Tringa totanus* Vinterregistreringer: 17 og 21 ind. henholdsvis i Brekstadfjæra og Innstrandfjæra, Ørland 9.2 (MMY,GKL).

Skogsnipe *Tringa ochropus* Trolig ny art for Frøya kommune: Ett ind. Gjæsingen, Frøya 14.8 (DBO).

Svømmesnipe *Phalaropus lobatus* Følgende observasjoner foreligger fra Gaulosen: Ett ind. 13.6 (TBJ), 1-2 ind. 13.8 (ESÆ) og ett ind. 22.8 (DBO).

Fjelljo *Stercorarius longicaudus* Trekk: Ett ind. Gaulosen 23.5 (ØRS), en sjelden art i dette området.

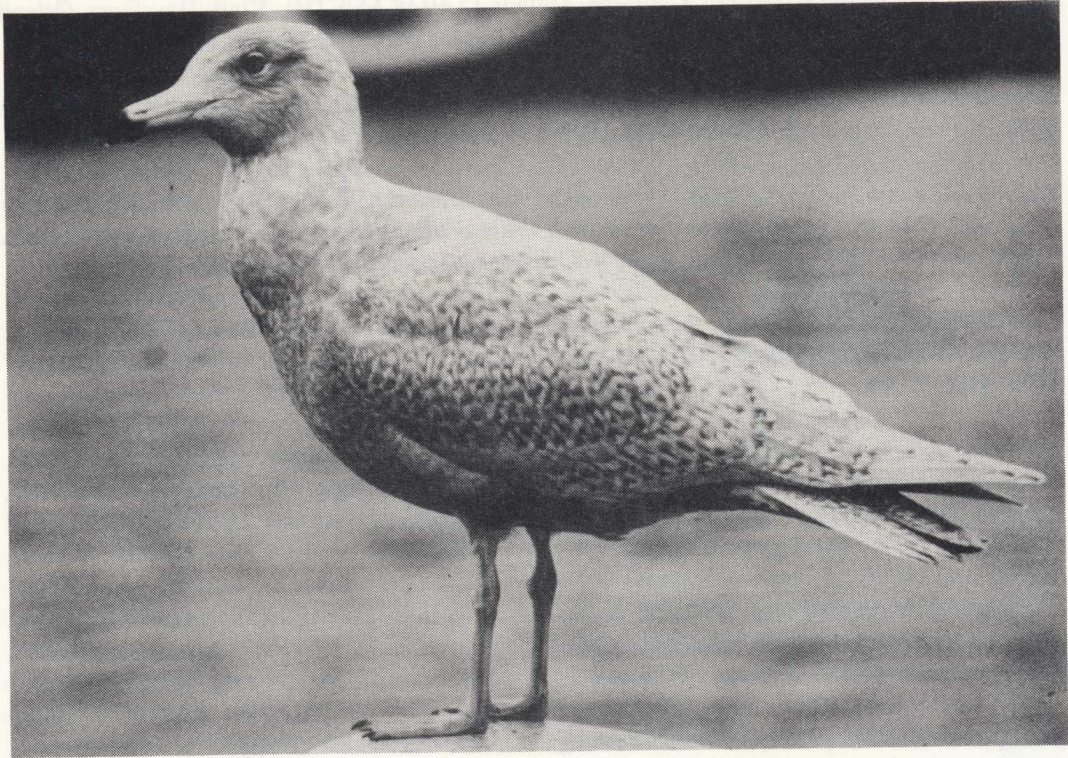
Polarjo *Stercorarius pomarinus* En ungfugl Innstrandfjæra, Ørland 16.9 (GBA).

Storjo *Stercorarius skua* Ett ind. Titran, Frøya 12.9 (THA,ESÆ,BNY).

Dvergmåke *Larus minutus* En (2K) Gaulosen 18-25.5* (KAS,DBO) og 19.8 (THA,ESÆ,TGI).

Fiskemåke *Larus canus* Innlandskoloni: Min. 10 par Krokstadfjellet, Snillfjord 27.6 (RWI). Vinterregistreringer: Enkeltindivider og små ansamlinger opp til 10 ind. er registrert en rekke steder innen fylket gjennom hele vinterhalvåret. Totalt ble 161 ad. og 6 ungfugl registrert på

Ørland 1.2 (150 av disse var i Flatnesfjæra, ØRS). Dette er uvanlig mange individer og trolig vinterrekord for fylket.

Juv. polarmåke på Trondheim havn jan.-feb. 1992. Foto: Kjetil Aa. Solbakken.

Polarmåke *Larus hyperboreus* Min. en (2K) Nidelva og Trondheim havn i perioden 5.1-8.2* (KAS,AAM m.fl), en (2K) Garten, Ørland 1.2 (ØRS), en (2K) Grandefjæra 13.5 (GBA) og en (2K) Uthaug, Ørland 17.6* (KAS,ELA,JLF).

Svartbak *Larus marinus* "Innlandshekking": Ett par gikk til hekking på Storøra, Melhus (ruging 30.5), men de mislyktes (ØRS).

Tyrkerdue *Streptopelia decaocto* Alle observasjoner fra 1992 opplistes: To ind. Brekstad, Ørland 18.1 (KAS,ETH), tre ind. Singsaker 24.3 (DBO), ett ind. Huseby, Trondheim 1.5 (KAS), ett ind. Gjæsingen, Frøya 23.5 (DBO), 1-4 ind. har hatt tilhold ved NTH, Trondheim i tiden 19.5-17.12 (Jan E.Kjøsnes), min to par hekket i området Skovgård-nedre deler av Jakobsliveien, Trondheim (GBA,GLA) og 1 ind. Munkegaten, Trondheim 12.12 (KOS).

Turteldue *Streptopelia turtur* Ett ind. Stølan og Strømøya, Frøya henholdsvis 16.5 og 18.5, samt ett ind. Halten, Frøya 21.7 og 28.7 (BST).

Kattugle *Strix aluco* I 1992 gjorde ca. 50 par hekkforsøk i kasser satt opp av "Prosjekt kattugle" (Snillfjord, Orkdal, Byneset, Gauldalen, Nidelva, Jonsvatnet og Stjørdalen) (GBA). Resultatet ble 65 utfløyne unger og 35 ad. ble fanget (29 av disse var kontrollert). Ett par med to unger i

Mølnbukt, Agdenes 15.6 (TMO).

Hornugle *Asio otus* Ett ind. Aunøya, Hitra 20.5 (KAS,ELA,JLF). Hekking: Ett par hekket trolig ved Lysbakken i Stordalen, Åfjord (ALI).

Haukugle *Surnia ulula* En rekke observasjoner av enkeltindivid stammer fra indre deler av fylket vinteren 1991/92 og 1992/93. To ind. rett nord for Oppdal sentrum 15.3 (KAS).

Isfugl *Alcedo atthis* Ett ind. nedre deler av Homla, Malvik et par uker i juni/juli (Erik Kvam). Dette er funn nr. 3 i fylket.

Hærfugl *Upupa epops* Ett ind. Ler, Melhus 21.4 (ett ind. ble også observert for 2-3 år siden ved Hovin, Melhus, Helene Aleksandersen pers. medd. OFR) og ett ind. Oppdal 17.5 (Karen Holthe-Berg).

Vendehals *Jynx torquilla* Ett syngende ind. hørt på følgende steder i Trondheim: Tømmerdalen, Bymarka 18.5, Håbjørg, Byneset 18.5, Odden, Jonsvatnet 23.5, Vikauntjønna 23.5 (GBA) og en syngende Litlbumyr, Meldal 2.6 (GBA)

Gråspett *Picus canus* Alle observasjoner fra 1992 opplistes: To ind. Storfosna, Ørland 21.3 (ETH), en hann Langvatnet, Meldal 4.10 (Svein Aarnes), en hann Sunde, Snillfjord 5.4 og en hunn Vaslagvågen 27.4 (RWI). LRSK oppfordrer flere til å sende inn sine spetteobservasjoner og til å foreta registreringer med jevne mellomrom for å følge med utviklingen i bestandene.

Svartspett *Dryocopus martius* Ett ind. ved Rønningen, Bymarka 8.2 (KAS,SAR), to territorier ved Jonsvatnet (GBA) og ett ved Ilhaugen, Skaun (ØRS).

Flaggspett *Dendrocopos major* Hekking: Lauglolia (uthakking av reir 5.5 og unger i reiret 15.6) (GBA,ALI,KAS).

Dvergspett *Dendrocopos minor* Alle observasjoner fra 1992 opplistes: To ind. Sørvika, Røros 3.3 (KAS,GAS,ETH), ett ind. Nybuslette, Budalen, M.Gauldal 13.6 (BBR), sannsynlig hekking i Agdenes 15.6 (TMO) og reir med unger i død bjørk ved Gottemsetra, Åmotsdalen, Oppdal 11.6 (IMY), samt ett annet par lengere ned i Åmotsdalen ved Stølen 11.6 (SAS).

Taksvale *Delichon urbica* Spesiell hekkehabitat: Fire reir på ferga mellom Agdenes og Ørlandet. To av reirene hadde unger 4.7 (ØRS).

Tartarpiplerke *Anthus novaeseelandiae* Ett ind. Grandefjæra, Ørlandet 20.9 (MMY,TAA m.fl.).

Svartryggerle *Motacilla alba yarrellii* Ett par fikk fram unger på Gjæsingen, Frøya, som var andre hekkefunn i fylket, jf. LRSK-rapport 1991 (A.Grønskog pers. medd. GBA) og en hann, Flatåsen, Trondheim 8.9 (Eirik Langnes).

Gråtrost *Turdus pilaris* Stor vinteransamling: Omkring 100 ind. ved Huseby, Trondheim 25.12 (EHU).

Duetrost *Turdus viscivorus* Tre ind. Haltdalen 3.5 (DBO), ett syngende ind. Røa,

Femundsmarka, Røros 15.6 (GBA) og ett ind. Kvål, Melhus 19.9 (KAS).

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus* Min.12 syngende ind. Storfosna 27.5 (KOS), tre syngende ind. Åsmundvatnet, Åfjord 2.6, ett syngende ind. Staven i Stordalen, Åfjord 29.6 (ALI) og ett ind. Gjæsingen, Frøya 2.10 (DBO).

Møller *Sylvia curruca* Arten har årlig tilhold i Gåvålia og er også ellers registrert i bjørke/vierregionen andre steder i fylket. Eksempelvis: Ett-tre ind. Gjevilvassdalen, Oppdal 25-29.6 (Anders B. Simonsen m.fl.).

Munk *Sylvia atricapilla* Vinterregistrering: En hann Tempe, Trondheim 10.1 (KOS). I milde vintre er det ikke uvanlig at en og annen munk dukker opp bl.a. på foringsbrettet, da er epler og blåbær favorittkosten! Vinterobservasjoner ønskes til rapporten.

Bøksanger *Phylloscopus sibilatrix* Ett ind. Mølnbukt, Agdenes 15.6* (TMO). En sjelden, men tilsynelatende årvisst gjest i fylket.

Stjertmeis *Aegithalos caudatus* En rekke observasjoner foreligger fra lavlandet rundt Byneset, Gauldalen, Orkdalen og ved Nidelva. Observasjoner ut over dette: åtte ind. Åmotsdalen 21.6 (SAS,IMY) og to ind. Austrått, Ørland 11.11 (GBA).

Spettmeis *Sitta europaea* Hekking: Ett ind. bygde reir i fuglekasse i Austråtlunden 26.4 (Pål Mølnvik), omkring 5 par i området omkring Lauglolia, Trondheim 15.6 (KAS,ØRS,GBA m.fl.), ett par Mølnbukt, Agdenes 15.6* (TMO), Reinsklostret, Rissa (hekking) 30.6 (GBA) og hyppig registrert i området Selva, Grønningen, Tøndel, Kalurdalen i Agdenes sommer/høst 1992 (TON). Ett ind. følgende steder: Storvatnet, Agdenes 4.4, Sjetnan, Melhus 9.5, Austråttlunden, Ørland 12.5 og 11.11, Huseby, Trondheim 24.7 (AAM,TAM). Fem ind. Devleskogen 12.5 (Jonny Pedersen) og tre ind. Austråttlunden, Ørland 24.10 (MMY m.fl.).

Varsler *Lanius excubitor* Følgende observasjoner av enkeltindivider foreligger: Gjevilvatnet, Oppdal 25.1 (Bjørn Rangbu), ved Kroppan bru, Trondheim 1.2 (KAS,ETH), Valsset, Agdenes 2.2 (KAS,ETH,Hanne Kvithberg), Grandefjæra, Ørland 11.2 (Aage.T.Ekker, Harald Høydal), Udduvoll, Trondheim 7.11 (KAS), Gaulosen 9.11 (ØRS) og Pinsti, Røros 14.11 (KAS).

Kaie *Corvus monedula* Kystregistrering: To ind. Sistranda, Frøya 5.4 (BST).

Stær *Sturnus vulgaris* Vinterregistreringer: Ett ind. Buvika, Skaun 26.1 (DBO), 106 ind. Grande og 50 ind. Uthaug, Ørland 1.2 (ØRS), tilsammen 47 ind. på forskjellige steder i Ørland kommune og ett ind. Strømmen, Rissa 9.2 (MMY,GKL). Alle vinterregistreringer mottas til rapporten!

Stillits *Carduelis carduelis* Ett ind. på foringsbrett, Botngård, Bjugn 1-3.4 (Laila Lihaug pers. medd. OFR). En sjelden og sporadisk gjest i fylket.

Bjørkefink *Fringilla montifringilla* Overvintring: Ett ind. ved Nidarøhallen, Trondheim 6.1 (KAS,ETH).

Bergirisk *Carduelis flavirostris* Vinterregistrering: Min. 5 ind. mellom Djupvika og Rotvoll, Trondheim 26.1 (MMY,SAS).

Polarsisik *Carduelis hornemanni* 1-5 ind Huseby, Trondheim 13-26.2, 1-2 ind. Pinsti, Røros 2-7.3 (KAS), to ind. Gaulosen 15.3 (AAM,TAM) og en hunn Kilvatnet, Trondheim 17.3 (ARE).

Furukorsnebb *Loxia pytyopsittacus* 2-3 ind. Huseby, Trondheim 3.9 (KAS).

Konglebit *Pinicola enucleator* Min. to ind. trakk over Odden, Jonsvatnet, Trondheim 5.11 (GBA).

Kjernebiter *Coccothraustes coccothraustes* Ett ind. Lauglolia 23.4 (ØRS), to ind. Leira, Trondheim 26.5 og to ind. Odden, Jonsvatnet, Trondheim 18-20.11 (GBA), jf. LRSK-rapport fra 1991.

Lappspurv *Calcarius lapponicus* 10-12 ind. Tungasletta, Trondheim september (IMY).

Snøspurv *Plectrophenax nivalis* Vinterregistreringer: Ett ind. Grandefjæra, Ørland 9.2 (MMY,GKL). Stor ansamling: Omkring 1700 ind. Garten, Ørlandet 4.4 (ESÆ m.fl).

OBSERVATØRLISTE:

AGR-Anstein Gregersen
AAM-Audun Amundsen
ARE-Arild R. Espelien
ALI-Arild Lindgaard
BBR-Berit Broen
BGS-Bård Gunnar Stokke
BNY-Bård Nygård
BRA-Bjørn Rangbru
BST-Björg Støen
DBO-Dag Bollingmo
EHU-Einar Hugnes
ELA-Eirik Langnes
ESÆ-Einar Sæter
ETH-Edvin Thesen
GAS-Gunnar A. Solbakken
GBA-Georg Bangjord
GKL-Geir Klaveness
GLA-Geir Lasse Aune
HST-Hallvard Strøm
IMY-Ivar Myklebust

JLF-Jørun L. Finborud
KAS-Kjetil Aa. Solbakken
KOS-Kolbjørn Schjølberg
MMY-Magne Myklebust
OFR-Otto Frengen
RKA-Rolf Karlstrøm
RJO-Rolf Johannessen
RWI-Roger Wingan
SAS-Stein Are Sæther
SAR-Skjalg Arstad
TAM-Tormod Amundsen
TBJ-Terje Bjerkan
TGI-Terje Gimnes
THA-Trond Haugskott
TAA-Thomas Aarvak
TON-Terje O. Nordvik
TMO-Torstein Mostad
TRØ-Tom Roger Østerås
ØRS-Øystein R. Størkersen

**Den Lokale Rapport og Sjeldenhetskomité/Sør-Trøndelag, c/o Trøndersk Natur,
Postboks 1719 Rosenborg, 7004 Trondheim.**

**Georg Bangjord
Øystein R. Størkersen
Stein Are Sæther**

VÅRTREKKET AV TOPPAND I GLOMMA MELLOM AURSUNDEN OG ALVDAL 1983-87 OG 1991

Rolf S. Svendsen

Glomma mellom Aursunden og Alvdal har viktige funksjoner for en rekke kategorier av vannfugler under vårtrekket (se Svendsen 1986, 1989, 1990a og b, og 1992). Ikke minst har deler av denne elvestrekningen stor betydning for enkelte andearter, som etter alt å dømme bruker denne delen av Glomma til å hvile og bygge opp næringsreserver mens de venter på at de ennå is- og snødekte hekke- og oppholdsområdene i regionen skal bli tilgjengelige. I det følgende kompletteres bildet av toppendenes tilhold mellom Aursunden og Alvdal, i forhold til det som er publisert tidligere.

Registreringer

Ukentlige tellinger av vannfugl ble foretatt i trekkperioden i april og første del av mai i årene 1983-87 og 1991. Registreringene ble utført ved hjelp av kikkert og teleskop fra omkring 30 faste utsiktspunkter med god oversikt over større partier av den knapt 100 km lange elvestrekningen (se fig. 1).

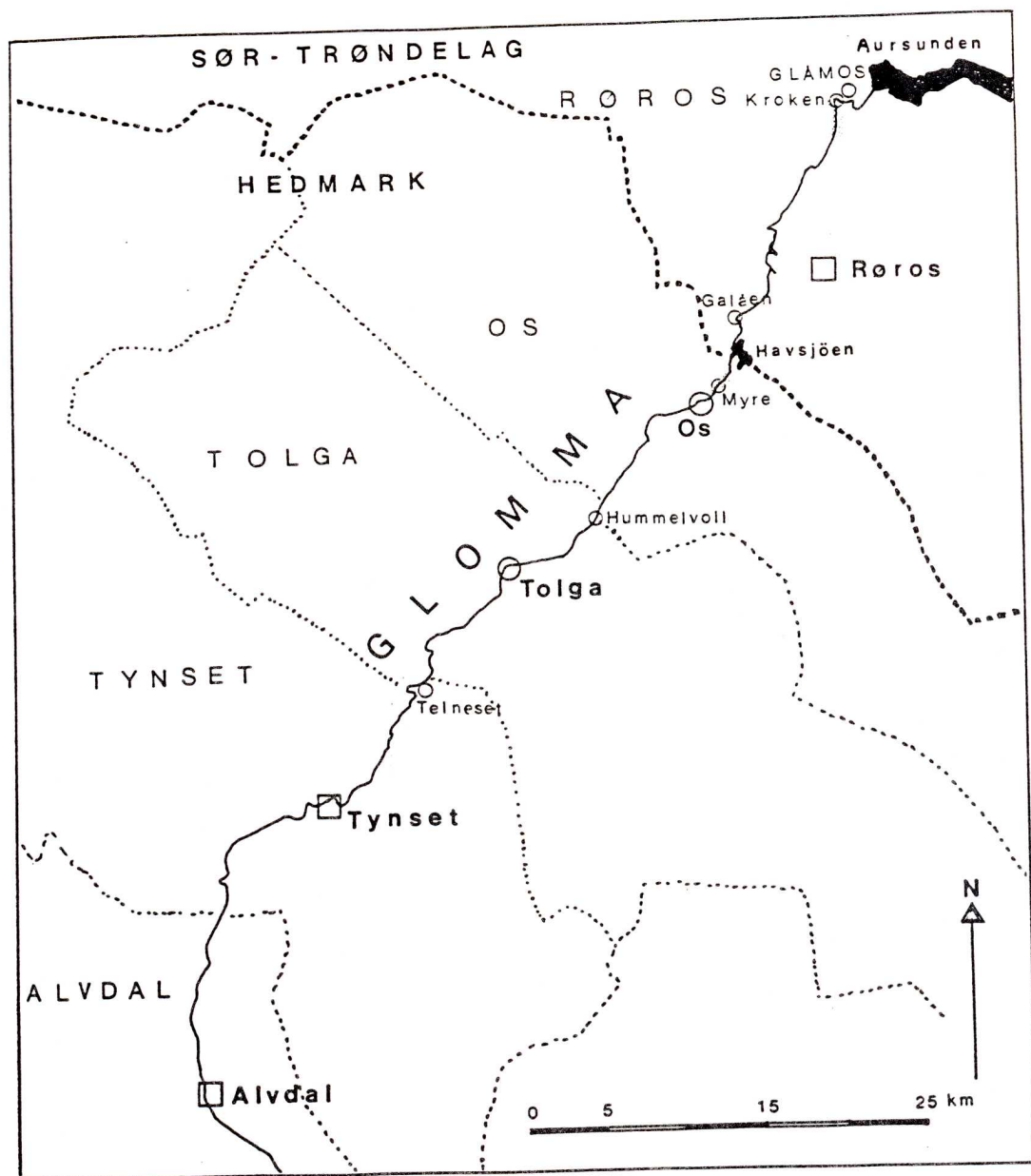
Oppholdsmønster og forekomst

Mens stokkand og kvinand er de mest tallrike endene i Glomma mellom Aursunden og Alvdal i siste del av april og i måneds-

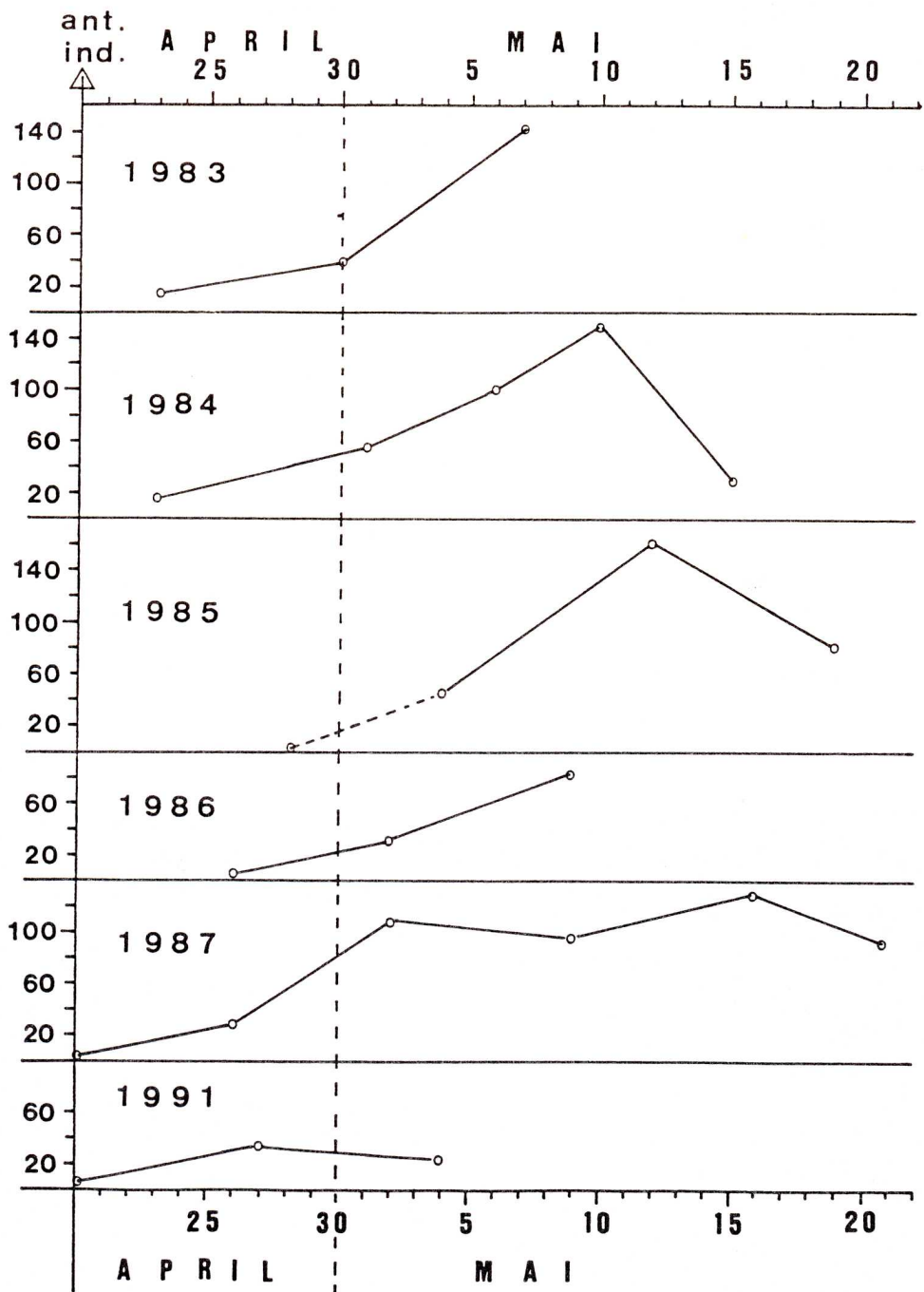
skiftet april-mai, er toppanda vanligste andeart i første halvdel av mai.

Toppendene ankommer elvestrekningen i løpet av siste tredjedel av april, og antallet når et maksimum mot midten av mai (fig. 2). Ankomsttidspunkter og oppholdsmønster for toppendene i Glomma er i tabell 1 sammenlignet med trekkforløpet til toppand på rasteplasser i Mjøsområdet for årene 1983-87. Det er rimelig å anta at toppendene som registreres på trekklokalitetene her, både vil kunne spre seg til omkringliggende hekke- og oppholdssteder i lavlandet, samt trekke videre opp dalførene og til fjellstrøkene. Antallet toppender som trekker forbi Mjøsområdet, tilsvarer derfor neppe det totale antall som etterhvert samles i den aktuelle delen av Glomma. Selv om det ikke er grunnlag for å trekke entydige konklusjoner, kan dette indikere at en god del (de fleste?) av toppendene i Glomma, trekker direkte over sømorske innlandsområder.

Det er den nordlige delen av Glomma mellom Aursunden og Alvdal som er av betydning for toppendene som samles på elvestrekningen om våren (tab.2, se også

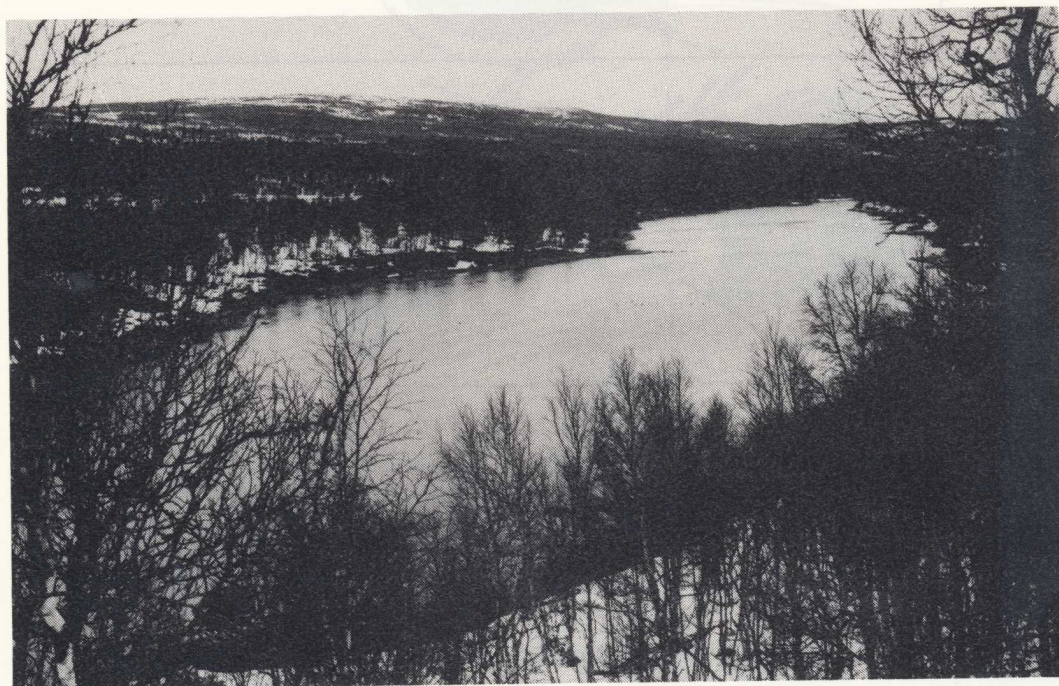
Figur 1. Undersøkellesområdet.

Figur 2. Antall toppender i Glomma mellom Aursunden og Alvdal om våren, 1983-87 og 1991.

År	Trekklokalitet	Observasjonstidsrom	Maks. antall (Dato)	Kilde
1983	Åkersvika	-	-	-
	Lågendeltaet	22.4. - 27.5.	41 (7.5.)	Opheim 1984
	Totenvika	15.4. - 13.5.	9 (21.4.)	Larsen 1984
1984	Åkersvika	ca. 16.4. - ca. 25.5.	ca. 65 (ca. 2.5.)	Brandsnes 1984
	Lågendeltaet	23.4. - 19.5.	24 (1.5.)	Opheim 1985
	Totenvika	23.4. - 12.5.	13 (25.4.)	Gaarder 1985
1985	Åkersvika	26.4. - 24.5.	45 (6.5.); 46 (18.5.)	Maartmann 1986
	Lågendeltaet	14.4. - 22.5.	76 (7.5.); 68 (13.5.)	Opheim 1986
	Totenvika	7.5. - 22.5.	62 (11.5.)	Gaarder 1989
1986	Åkersvika	28.4. - 22.5.	50 (4.5.); 37 (10.5.)	Maartmann 1987
	Lågendeltaet	25.4. - 14.5.	65 (8.5.)	Opheim 1987
	Totenvika	27.4. - 11.5.	39 (7.5.)	Gaarder 1989
1987	Åkersvika	-	-	-
	Lågendeltaet	20.4. - 24.5.	33 (8.5.)	Opheim 1988
	Totenvika	11.4. - 9.5.	25 (2.5.)	Gaarder 1989

Tabell 1. Trekkforløpet til toppand om våren på tre trekklokaliteter i Mjøsområdet, 1983-87.

Figur 3. Glomma sør for Kroken, sett mot sør. Denne delen av elva er et viktig tilholdsområde for toppender i Røros-regionen om våren. Foto: R.S. Svendsen.

År	Dato	Totalantall	(Aursunden)- Kroken	(Kroken)- Galåen	Myre	Os- Hummelvoll	Telnes- Tynset	Tynset- Alvdal
1983	23.4	13	5	7	-	-	-	1
	30.4	32	14	7	8	1	-	2
	7.5	143	93	30	6	4	4	6
1984	23.4	15	7	-	6	-	2	-
	1.5	75	46	8	14	7	-	-
	6.5	101	58	2	30	6	-	5
	10.5	150	91	-	36	23	ikke undersøkt	
	(15.5)	28	26	2	-	-	ikke undersøkt	
1985	4.5	46	12	8	-	14	-	12
	12.5	162	24	22	60	26	6	24
	19.5	81	68	-	10	3	ikke undersøkt	
1986	26.4	3	-	-	-	2	-	1
	2.5	31	7	3	-	5	-	16
	9.5	83	67	-	-	-	-	16
1987	20.4	3	-	3	-	-	-	-
	26.4	29	5	8	5	-	11	-
	2.5	110	33	43	11	6	17	-
	9.5	96	88	4	-	4	ikke undersøkt	
	(16.5)	132	126	2	-	4	ikke undersøkt	
	(21.5)	92	92	ikke undersøkt				

Tabell 2. Antall individer av toppand i deler av Glomma mellom Aursunden og Alvdal om våren, 1983-87.

År	26.-30.4	1.-5.5	6.-10.5	11.-15.5	16.-20.5	21.-25.5
1985	-	60,9	-	62,3	55,6	-
1986	-	67,7	68,7	-	-	-
1987	75,9	66,4	62,5	-	60,6	62,1

Tabell 3. Kjønnfordeling for toppand (uttrykt ved prosentandel hanner i forhold til totalt antall individer) i Glomma mellom Aursunden og Alvdal, 1985-87 (for antall se fig. 2).

År	Dato	Prosentandel hunner i par	Totalantall hunner	Antall par
1985	4.5	83,3	18	15
	12.5	42,6	61	26
	19.5	60,7	28	17
1986	2.5	100	10	10
	9.5	96,2	26	25
1987	26.4	100	7	7
	2.5	94,6	37	35
	9.5	91,7	36	33
	16.5	92,3	52	48
	21.5	93,9	33	31

Tabell 5. Andel hunner i par, samt totalantall par av toppand i Glomma mellom Aursunden og Alvdal, 1985-87.

fig.1). Særlig er den brede, stilleflytende delen av Glomma fra Kroken ved Glåmå og et par kilometer sørover et viktig tilholdsområde (se fig.3). I første halvdel av mai er imidlertid toppender også vanlige å se på passende partier av elvestrekningen helt ned til Hummelvoll. Enkelte år kan et større antall toppender samles i Glomma vest for Myre, ca. 3 km nordøst for Os sentrum. Den sørlige, lavereliggende delen av Glomma har vanligvis liten betydning som rasteplass for toppender under vårtrekket. Her går elva gjerne flomdiger litt ut i mai. Vannfugl som har holdt til her tidligere, har allerede kunnet spre seg til omkringliggende våtmarkslokaliteter, der isløsningen er tidligere enn i de nordlige og høyereliggende områdene. Toppand-populasjoner i Alvdal- og Tynsetområdet vil derfor kunne oppsøke tilholdsområder utenom Glomma direkte.

De fleste årene vannfugl i Glomma ble registrert lå maksimumstallene for toppand på elvestrekningen omkring 140-160 individer. I år da våren var særlig tidlig

(1986) eller spesiell (1991), var færre toppender enn ellers samlet i elva. Mange kunne da oppsøke allerede tilgjengelige lokaliteter utenom Glomma også i den nordlige regionen. Særlig viser 1991 en markert forskjell fra tidligere år (se fig.2). Varmt og vårlig vær i slutten av mars og mesteparten av april førte til stor snøsmelting og ekstra tidlig tilgang til de lavereliggende vatna og sidevassdragene i Nord-Østerdal og Røros-området. På den allerede åpne Havsjøen holdt et stort antall ender av forskjellige arter til i noen dager i begynnelsen av mai. 7 mai ble således minst 70 toppender sett her (Liv Hilmarsen pers. medd.).

Kjønnsfordeling og andel hunner i par

Særlig ved registreringene i 1985, 1986 og 1987 ble det lagt vekt på å studere disse sidene ved toppendenes forekomst i den omtalte delen av Glomma. Siden toppendene gjerne var opptatt med næringsdykking, ble følgende metodikk fulgt: Tette grupper eller flokker ble fulgt over lengre tid, særlig når

tellingene ble foretatt på lang avstand fra et godt utkikkspunkt. Først ble antall hanner og hunner notert gjennom flere tellinger. Deretter ble antall par forsøkt beregnet, også her ved hjelp av flere kontrolltelling. Der en toppand hann og hunn holdt sammen over "noe tid", ble disse tolket som par. Ved moderat forstyrrelse, f.eks. når jeg nærmet meg elvebredden, sluttet toppendene gjerne å dykke, og makene søkte sammen. I slike tilfeller var det ganske greit å få nøyaktige registreringer.

Under hele trekkperioden var det et klart overskudd av hanner blant toppendene som samlet seg i Glomma de undersøkte årene (tab.3). Dette samsvarer med hva som er kjent om kjønnsfordeling for toppender under vårtrekket i Sør-Sverige (Nilsson 1972). Den ujevne kjønnsfordelingen kan ha sammenheng med at hannene innleder vårtrekket (Nilsson 1970, Cramp & Simmons 1977). I Tolga kommune har jeg imidlertid i mange år hatt et klart inntrykk av at det også her har vært en klar overvekt av hanner blant toppendene i tiden fram til hunnene begynner å ruge.

I 1991 ble vannfuglfaunaen på 23 våtmarkslokaliteter her (omtrent tredjeparten av samtlige større tjønner, vatn og sjøer i Tolga kommune) registrert av Liv Hilmarsen og undertegnede fram mot midten av juni (upublisert). Toppand ble observert på halvparten av disse, og det var en klar overvekt av hanner (tab.4). I midten av juni må en selvsagt ta i betraktning at enkelte hunner kunne ha begynt å ruge.

Periode	Andel hanner	Antall individer
24.-28.5	70,4	88
7.-16.6	72,6	84

Tabell 4. *Kjønnsfordeling for toppand (uttrykt ved prosentandel hanner i forhold til totalt antall individer) på 11 lokaliteter i Tolga, Nord-Østerdal, 24.5-16.6.1991.*

Mange toppender danner ikke par før om våren, noe som kan ha sammenheng med ulik kjønnsfordeling på overvintringslokalitetene (Cramp & Simmons 1977). I Glomma var de aller fleste hunnene i par i 1986 og 1987, mens mange hunner syntes å være uparete i 1985 (tab.5). En mulig forklaring kan være at våren 1985 var ekstra sein. At trekket foregikk noe senere i forhold til det vanlige, kan tenkes å ha ført til at en del toppender derfor måtte vente med å danne par.

Takk

En spesiell takk til Jon Opheim, som velvillig har sendt meg rapporter om vårtrekket i Lågendeltaet og Totenvika for de aktuelle årene.

Forfatterens adresse: 2540 Tolga.

Litteratur:

Brandsnes, M., Knoff, C., Maartmann, E. og Ødegaard, R. 1984. Vårtrekket i Åkersvika 1984. Kornkråka 14:92-110.

Cramp, S & Simmons, K.E.L. (red). 1977. The Birds of the Western Palearctic Vol. 1. Oxford University Press.

Gaarder, G. 1985. Årsrapport for Sundvika 1984. Fugler i Oppland, rapport nr. 2:1985.

Gaarder, G. 1989. Totenvika, Østre Toten. Samlerapport for perioden 1985-88. 32 s.

Larsen, B.H. 1984. Totenvika, Østre Toten. Årsrapport 1983. 24 s.

Maartmann, E. 1986. Trekket i Åkersvika 1985. Kornkråka 16:96-116.

Maartmann, E. 1987. Fugletrekket i Åkersvika 1986. Kornkråka 17:81-97.

Nilsson, L. 1970. Local and seasonal variation in sex-ratios of diving ducks in South Sweden during the non breeding season. Ornis Scandinavica 1:115-128.

Nilsson, L. 1972. Fluktuationer bland rastande änder vid Hullsjön, Trollhättan, 1958-1968. Vår Fågelvärld 31:20-27.

Opheim, J. 1984-1988. Lågendeltaet 1983-87. Fem rapporter utgitt av NOF avd. Oppland i rapportserien "Fugler i Oppland".

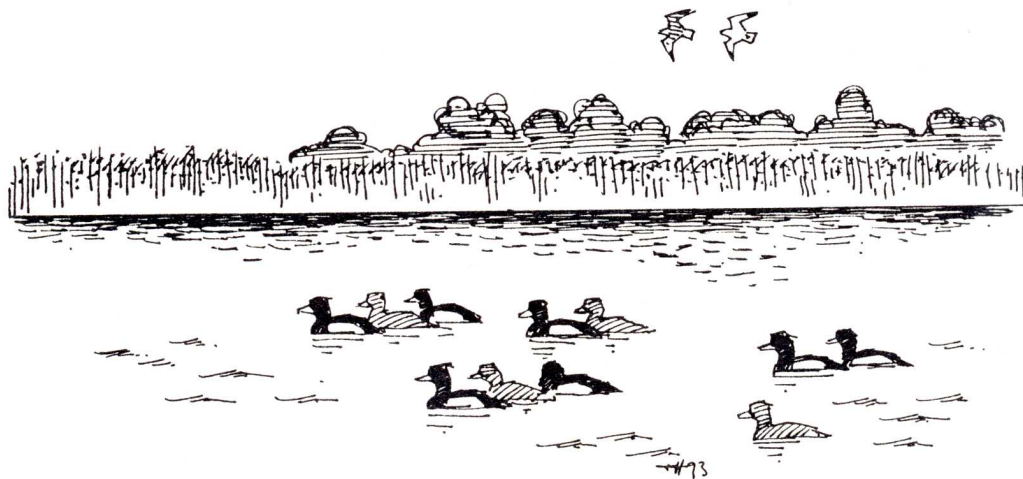
Svendsen, R.S. 1986. Øvre Glomma - et viktig trekk- og samlingsområde for vannfugl om våren. Vår Fuglefauna 9:65-77.

Svendsen, R.S. 1989. Gråhegrene i det sørøstre Midt-Norge. Kornkråka 19:55-73.

Svendsen, R.S. 1990a. Hettemåkeliv i Nord-Østerdal. Kornkråka 20:3-20.

Svendsen, R.S. 1990b. Sider ved kvinendenes opphold i Glomma mellom Alvdal og Aursunden om våren. Fauna 43:118-122.

Svendsen, R.S. 1992. Vår opplevelser langs Glomma i Nord-Østerdal. Kornkråka 22:56-68.

LOKALNAVN TIL BESVÆR!

Jon Petter Stav

Fuglelivet interesserer mange av oss. Jon Østeng Hov har en ukentlig spalte i avisen som heter "Spør om natur". Denne spalta viser at folk er opptatt av fugler, og er interesserte i å vite mer om hva det kan være de har sett eller hørt. I sommer kunne vi i en hilsen fra Lånke lese at en person som kjørte på en skogsbilvei plutselig oppdaget ei myrsnipe i veikanten. Bilføreren stoppet og like etter trippet fuglen over veien med 4 unger i helene. I kommentaren håpet Østeng Hov at innsenderen fra Lånke ikke ble sur på ham når han betvilte at det var myrsnipe lånkbyggen hadde sett, det fordi myrsnipa vanligvis ikke påtreffes i skogsterreng.

Vi har forskjellige måter å snakke om fugler på. Ornitologene er naturlig nok mer nøye enn andre med navnet på fugleartene. Ellers kan det være så som så med artskunnskapen blant folk, og navna er det ikke alltid så nøye med. De så en "spurv" eller en "hawk", og hørte ei "måke". For de fleste fungerer slike navn godt nok til daglig bruk. "Myrsnipe" er navnet på en spesifikk fugleart *Calidris alpina*, men samtidig er det også i dagligtalen en *sekkebetegnelse* på forskjellige slags vadere. Vi har eksempler på at gluttsnipe, enkeltbekkasin og andre arter vadere blir omtalt som "myrsnipe" her i Trøndelag.

Mann drepte 39 havørnunger i Meråkerfjellene!

Denne overskrifta ville vekke oppsikt om den sto i ei av dagens aviser! Både den naturinteresserte og spesielt ornitologene ville vel ha sperret opp øynene, og betvilt hele historia. Men selveste lensmannen gikk god for at historia var sann.

I 1845 kom en lov som ga rett til premie for å drepe ørn, hønsehauk og hubro. I Trøndelag som ellers i landet ble det årvisst felt rovfugl i store mengder. Skal en tro tallenes tale i rovdyrstatistikkene fra forrige århundre, "krydde" det både av ørn og hauk i Trøndelag. Men å drepe 39 havørnunger på én sesong, kunne det være mulig? Mannen som i 1869 hevdet å ha drept 39 havørnunger klarte å overbevise lensmannen om at dette var tilfelle. Behørig attest ble skrevet ut for hver fangst mannen kom med. Klørne ble hugget av og pengene utbetalt. Men var det havørn alt som ble premiert? Folk kalte rovfugler av alle slag ukritisk for ørn eller hauk. En bestemt rovfugl ble i Meråkerdistriktet vekselvis kalt sjøvåk og havørn. Fuglen det i de fleste tilfellene dreide seg om var ingen ørn, men ble av fagfolk den gang regnet som en falkeart (*Falco lagopus*). Det er fjellvåken *Buteo lagopus* det her er snakk om. I dag regnes den til haukefamilien

sammen med ørn og falk.

Fjellvåken ble i forrige århundre omtalt som "havørn" i de trønderske fjellbygdene. Grunnen til det kan en spekulere over. Var det fordi store rovfugler tilvanlig ble kalt "ørn", var det fordi fjellvåken til forveksling ligner en ørn i flukt, eller ble den kalt havørn fordi denne etter loven var premiært? Slik ørnefangsten utviklet seg de første årene etter "premie- og fredningsloven" kom ble det et betydelig utlegg for amtkommunene å utbetale rovfuglpremiene. Amtmannen i Nordre Trondhjems Amt satte etter hvert spørsmålsteget ved det høye antallet felte havørn i amtet. Han hadde sterk mistanke om at lensmannen i Øvre Størdal var litt "slepphendt" med rovfuglpremiene. Amtmannen fant grunn til å ta opp det store misforholdet i ørnepremiene på amtstinget. Dette skyldtes at rovfugler av nær sagt alle slag ble premiært som ørn eller hauk. I premiesammenheng ble fjellvåken kalt "havørn" og "sjøvåk" om hverandre. Men det er ikke sikkert at denne forvekslingen alltid var "villet". Det er ikke alltid så lett å skille en fjellvåk fra en kongeørn. Mange er blitt lurt. La meg sitere Yngvar Hagen: "Det var kongeørn i Byglandsheiene - og ikke så sjelden heller, men underlig nok, så så jeg den gjentagne ganger uten å skjønne at det virkelig var den. Det var vel akkurat det kanskje, at ingen hadde lært meg hvorledes en ørn så ut i levende live, så jeg fikk pent hjelpe meg selv. Jeg visste at det var mange forskjellige rovfugler i Norges land, og jeg trodde i min naivitet at det var fjellvåk jeg så."

Professor Rasch fikk i sin tid tilsendt prøver med rovfugler det var gitt skuddpremie for. Han bemerket: "I intet af disse Tilfælde har den fremviste Fugl været Ørn, men som oftest den almindelige Muusvaak eller Ormhøg." Størst misforhold var det i premieutbetalingen for døde ørneunger. Alminnelige folks forestillinger om hva som var "ørn" var temmelig inngrodd. Da

professor Rasch en gang sa at en av fuglene "ikke var Ørn af det Slag, som Loven anser præmiedygtig", fikk han til svar at da skjønte ikke professoren hva en ørn var! Rovfuglstatistikken for Inderøens fogderi viser litt av det grunnlag Rasch hadde å bygge sine mistanker på (se tab. 1). Fogden i Inderøen oppga i 1858 at det var utbetalt premier for 740 ørn. Av disse var det bare 3 voksne ørner. Rasch antok at det blant de 737 "ørnungene" var 1/7 ekte ørnunger. Etter Raschs formening var det utbetalt premie for så mange døde ørner i tidsrommet 1845-60 at antallet oversteg det totale antall ørner som i dette tidsrommet hadde levd innenfor Norges grenser. I denne femtenårsperioden ble det utbetalt premie for 64 129 rovfugler. Rasch antok at 50 000 av disse ikke var premieberettiget. Av 48 453 ørnepremier var minst 40 000 feilaktig utbetalt. Foruten fjellvåk ble også musvåk og fiskeørn gjerne premiært som ørn.

År	Voksen ørn	Ørnunger
1853	2	1268
1854	8	686
1855	3	83
1856	11	252
1857	11	677
1858	3	737
1859	19	249
1860	17	139

Tabell 1. Premierte ørner i Inderøens Fogderi 1853-60.

Den zoologiske ekspertise tilkalles

Det kom en ny jaktlov i 1863, og i denne forbindelsen ga Rasch ut en veiledning som attestutstederne kunne støtte seg til for å forvise seg om at de utbetalte gyldige premier. Men fortsatt ble det drept havørn i utrolige mengder i Trøndelagsfylkene (se tab. 2). Vi ser at tallene for felt ørn stadig synker, til tross for at fiskeørn nå teller med.

Derimot stiger tallene for hønsehauk ganske kraftig. Det er trolig at fjellvåk og musvåk nå blir premiært som hauk, mens de før gikk under betegnelsen ørn. Rasch trodde ikke premieringen av disse fuglene var så kostbar som en skulle tro i første omgang. Han mente nå at både mus- og fjellvåk tross alt var mer til skade enn til gagn. De fortærer skogsfuglunger og rypekyllinger til en større verdi enn den indirekte nytten vi har av disse fuglene som "Skov- og Fjeldemusædere".

Amtmannens mistanke om at det foregikk en omfattende premiesvindel ble stadig større. Lensmann Møen hevdet derimot at det var massevis av ørn i hans distrikt, og fortsatte

utbetalingene av ørnepremier. Amtmannen tok til slutt kontakt med professor Esmark ved zoologisk institutt ved Universitetet i Oslo og ba om å få en uttalelse fra ham. Esmark hadde mistanke om at det var få ekte ørner blant det oppgitte antallet premierte ørner Møen opererte med. Han trodde det først og fremst var fjellvåk som var blitt premiært. Han hadde også erfaring for at mange bønder rett og slett opptrådte som svindlere for å få utbetalt uberettigede premier. Frekkheten gikk så klangt i enkelte tilfeller at det ble forlangt ørnepremie for spurvehaukunger!

År	Ørn	Søndre Trondhjems Amt		Nordre Trondhjems Amt		
		Hubro	Hønsehauk	Ørn	Hubro	Hønsehauk
1855	392	31	48	314	28	83
1856	799	40	42	568	122	84
1857	714	19	40	948	105	227
1858	311	6	36	1125	41	118
1859	1031	37	67	613	26	53
1860	643	42	44	431	15	49
1861	165	16	23	317	16	41
1862	275	14	37	759	13	173
1863	202	39	48	384	18	68
1864	114	-	130	229	-	234
1865	144	-	122	219	-	336
Sum	4790	244	637	5907	384	1466

* Premie for hubro ble opphevet fra 1864 av. Samtidig ble fiskeørna premeiverdig.

Tabell 2. Premierte rovfugler i Søndre- og Nordre Trondhjems Amt 1855-1865.

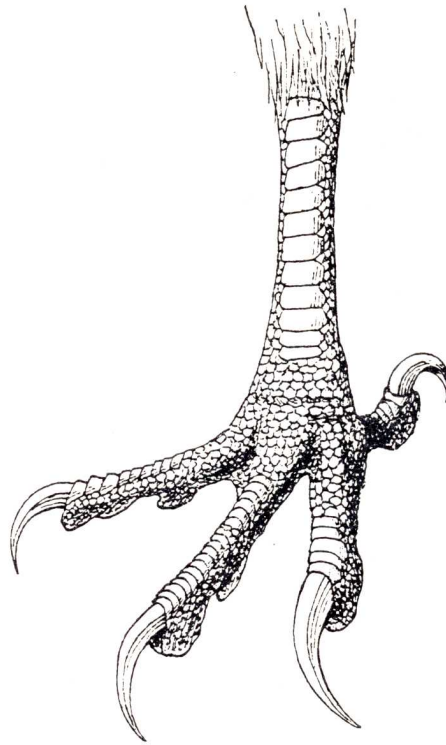
Premie- og fredningsloven av 1845

På midten av 1800-tallet hadde jakta på matnyttig vilt blitt en betydningsfull næringskilde. Men det hersket bokstavelig talt "lovløse tilstander" blant jegerne på den tida. Enhver så seg berettiget til å drepe

hvilket som helst vilt til enhver tid og på hvilken måte som passet best for anledningen. Det trengtes en lov som avskaffet det Rasch kalte "den hidtil bestaaende fordærlige Jagtfrihed". "En fugl i hånden er bedre enn ti i skogen", var

Hoved af ung hønsehøg og
høire fod af hønsehøg.

munnhellet. Jegerne var som rovdyr, og det hele måtte reguleres i lovs form. "Premie- og fredningsloven" av 1845 fredet mange viltarter i perioder av året. Arkitekten bak denne loven, Halvor Rasch, mente det var enhver tenkendes statsborgers plikt å rydde "de Hindringer afveien, der modarbeide det nyttige Vildtets Formerelse..." Rovdyrene var i følge Rasch skapt av Herren for å holde bestanden av det spiselige viltet innen rimelighetens grenser. Men "denne deres Rolle kan der, hvor Mennesket er optraadt og har paataget sig Udførelse av dette Hverv, nu ansees som udspilt, og dens Fortsættelse strider nu mod dettes Interesse." Da loven av 1845 om utryddelse av rovdyr og fredning av annet vilt kom, ble det for første gang i Norge innført et premiesystem for drap av rovfugl. De rovfuglene som hadde "utspilt" sin rolle, og som var mer til skade enn nytte, var kongeørn, havørn, hubro og hønsehauk. Rasch trodde ikke at det skulle bli noe problem å artsbestemme de to ørnene og

hubroen, hverken for jeger eller attestutsteder. Verre var det nok stilt med hønsehauken. De fleste større hauge- og falkeartene kunne blitt tatt for å være hønsehauk av alminnelige folk. Og noen av disse, som musvåk og fjellvåk var direkte nyttige fugler fordi de levde av skadelige gnagere. Derfor ble det i loven bestemt at "kun Drabet af den Høg, som ikke blev fældet ved Skud" skulle premiebelønnes. Erfaringene viste at 9/10 av alle rovfugler som ble fanget i nett, haugebur o.l. var hønsehauk.

Litt rovfuglstatistikk

Men Raschs antagelser viste seg å slå fullstendig feil. La oss se litt på rovfuglstatistikken for årene 1855-1865 (tab. 2). Tallene i denne tabellen skal ikke her analyseres vidløftig. I første omgang kan vi slutte oss til følgende når det gjelder konge- og havørn:

1. Kongeørn og havørn var veldig alminnelige rovfugler rundt midten av forrige århundre.
2. Ørna var en vanlig rovfugl i begge amtene.
3. I bestemte år forplanter ørna seg i store mengder
4. Konge- og havørna er svært fruktbare fugler

Men Rasch tok kraftig til motmæle mot en slik tolkning av statistikken. Tross alt var ikke Norge noe "terra incognita" i ornitologisk henseende. Alle landets fjell og kyster var saumfart av "kyndige Videnskabsmænd", som Brehm, Esmark, Barth og flere. Og alle var enige om dette:

1. Ørn, spesielt kongeørna, forekom sparsomt her i landet
2. Disse fuglene har bestemte reirplasser og store jaktrevir, slik at bestanden er ikke ett år rikelig for så i det neste være svært lav.
3. Fuglene er ikke svært fruktbare, det tar flere år før de er forplantningsdyktige og de foster sjelden opp mer enn 2 unger.

Vi ser at mengden drept "ørn" svinger kraftig fra år til annet. For en vitenskapsmann og samtidig ivrig jeger, skulle det ikke mye fantasi til for å sette disse svingningene sammen med variasjonen av smågnagere, spesielt lemenet. Ørna er ingen musespiser. Det er derimot fjellvåken til gangs! Kosten er hovedsakelig lemen og andre smågnagere. Men den tar også andre små pattedyr (spissmus, røyskatt o.l.), fugl og til og med frosk har den på menyen. I år med lite smågnagere kan det være at fjellvåken ikke hekker i det hele tatt. Dersom hekking finner sted er kullene små (2-4 egg), og sjansen for at ungene skal overleve er redusert. Ut fra disse fakta var tallenes tale klar: Størsteparten av de drepte rovfuglene som gikk for å være ørn, var "mange forskjellige Arter Rovfugle - og desværre for Størstedelen af de nyttige." Disse nyttige fuglene var spesielt musvåk og fjellvåk, som

i følge Rasch sammen med vepsehauken (i dag kalles den vepsevåk) "maa regnes blandt vore bedste Bundsforvante i Kampen mod de skadelige Skov-, Mark- og Fjeldmuusarter..." Reduseres smågnagerbestanden, reduseres også næringstilgangen for kråke, ravn, røyskatt og rev. Derved blir bestanden av de store småviltbeskatterne holdt nede. Vi ser at utbetalingene for hønsehauk i Nordre Trondhjems Amt har en topp sammenfallende med lemenår. Rasch trodde mange unger av fjellvåk og tårnfalk var blitt premiært som hønsehaukunger. Amtmannen i Nordre Trondhjems Amt var også klar over dette. Det ble vedtatt på fylkestinget å kjøpe inn professor Holmgrens hefte om hønsehauken slik at bestemmelsen av denne rovfuglen skulle bli lettere for attestutstederne.

Hvorfor drepe rovfugl?

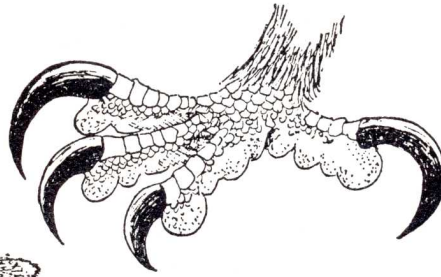
Det er ikke uvanlig å møte en sterk motvilje mot rovdyr blant folk. Det er særlig ulv og bjørn mange mener ikke lenger har noen plass i norsk natur. I august i år ble det avdekket at det foregår hemmelige ulvedrap i Norge. Den ulovlige jakta blir organisert gjennom jaktlag. Flere slagbjørner er felt denne høsten og jerv er skutt ulovlig ved byttet. Konflikten mellom saueiere og statens rovviltforvaltere dukker opp hver høst. Det er ikke bare husdyreiere som er fiendtlig innstilt overfor rovdyr. Jeg tror det ligger mye ubevisst uttrykt reaksjoner som

frykt og aggresjon enkelte viser når det er snakk om ørn og hauk. Frykten for ulv og bjørn er velkjent. Ørn og hauk utgjør ikke noen trussel mot oss på samme måte. Det kan nok hende en eller annen fotturist blir overrasket av en "sint og farlig ørn" på fjellturen. Fjellvåken kan være aggressiv nok ved reiret! Ørna stikker derimot lydløst bort når noen nærmer seg egg eller unger: "Ørna skyr når den ser det er menneske."

skarpstøpt øks fikk mannen jagd ørna på flukt! Reidar Brodtkorp fortalte i sin tid over radio en historie fra Skottland. En sau hadde gått utfor stupet og dumpet rett ned i ørnereiret. Begge ørnene prøvde forgjeves å dra skrotten utfor stupet. Saueskrotten ble for tung for dem.

Beskytte de "snille" småfuglene

For mange fugleinteresserte er det hjerte-

Golden eagle: powerful foot; heavy sharp talons for killing large, even dangerous, mammals.

Ørna kan derimot ta lam og reinskalv. det påstås også at den har tatt små barn. Ørnerevet på Leka i 1972 er landskjent. Mindre kjent er hendelsen som holdt på å bli "ørnerevet i Aune" i Sørli 1982, og et påstått ørnerev i Sokndal 1879. I denne sammenhengen blir det diskutert hvor tungt bytte en ørn kan løfte og fly av sted med. Enkelte skrekkhistorier forteller at voksen sau er blitt fraktet bort av kjempeørn. Folk tror på slikt, så frykten for ørna kan være viktig nok: "Storørna kan ta barn, lam, hunder og katter", opplyser en informant fra Frostad. A. Berhoft-Osa har fortalt om en mann som med nød og neppe reddet sin 12 år gamle sønn fra å bli ørnerev. Ørna var bare 60-70 meter unna, men takket være ei

skjærende å oppleve at rovfugl tar småfugler vi daglig er vant til å se i nærmiljøet. Hvor irritert ble jeg ikke selv et år da perleugla tok rødsterthunnen som lå på 6 egg? Men dette motivet vil jeg tro betydde lite eller ingenting når det gjelder de mange "ørnedrap" i forrige århundre i Meråkerfjellene og ellers i den trønderske fjellheimen. Småfuglene blir av mange kalt "snille", mens rovfuglene er "slemme". Småfuglene blir også gradert seg i mellom, "for vi bytter gjerne mange spurver mot en svale, en linerle, en sangfugl", skrev Sophus Aars i den klassiske "Fugleboken". I leseboka er skoleelevne blitt podet inn med Wergeland at ugla er en fæl fugl, mens svale, spurv og stær er fromme fugler som kvitrer

sin morgensalme når dagen har jaget ugla på flukt.

Beskytte husdyrene

Svein Haftorn i "Norges Fugler" sier: Reinkalver og lam finner en også regelmessig rester av i reirene, men da ørna er en utpreget åtselspiser, det er som regel umulig å vite om disse er drept av ørna eller funnet døde." Omfattende studier viser at havørna utgjør en svært liten trussel mot rein og småfe. Det er kjent fra Hitra at havørn kan ta hjortekalver og reinsdyr, vesentlig kalver. Kongeørna forgriper seg i større grad, men rester ved reiret viser at det er fåtallige ganger den er synderen når lam er forsvunnet. Hagen skriver at det til alle tider er skutt og fanget havørn på utlagt åte. Slik at det er å anta at både havørn og kongeørn er utpregede åtseletere.

Øke produksjonen av matnyttig vilt

Iveren etter å drepe rovfugl var for mange jegere motivert ut fra tanken om å øke reproduksjonen av matnyttig vilt. De tradisjonelle jegerne ble kalt "rovvilthatere". En arv fra forrige århundre er tesen om at siden rovfuglene dreper småvilt, må rovfuglene bekjempes og helst utryddes for å øke bestanden av småvilt. Både Rasch og Collett er tatt til inntekt for denne hypotesen. I året 1865 ble det etter Raschs antagelse ikke drept flere enn 200 ekte ørner og 800 hønsehauker. Amtkommunene utbetalte til sammen 2640 spd i rovfuglpremier. Et viktig spørsmål ble for mange: Var dette tiltaket med premiereing for drepte rovfugler verdt prisen? Rasch svarte ubetinget ja, "thi 800 Hønsehøge og 200 Ørne beskattede ikke alene Landets Vildtbestand, men tillige Husfugleholdet med minst det tredobbelte Beløb." Hønsehauken er u diskutabelt en stor beskatte av skogshøns, og det har forekommet at den har spesialisert seg på ryper. De viktigste rovfugler som tar ryper, både voksne og kyllinger, er hønsehauk, jaktfalk og kongeørn. Men også ugler kan ta ryper. Det er bevist at hubro, snøugle,

jordugle og haukugle gjør det. Men det er så sjelden at det er uten betydning.

I Trøndelag ser det ut til at hovedmotivet som Rasch anga for loven av 1845, å øke produksjonen av matnyttig vilt, spilt liten rolle. Vi kan gå tilbake til lensmenneskenes og amtmenneskenes femårsberetninger for å finne ut hvilken betydning dette momentet hadde. I femårsberetningen fra amtmannen for 1861-65 heter det at "Jagten er fremdeles en Binæring af ringe Betydenhed i Amtsdistriktet." Slik var det også i lensmannsdistriktet Øvre Størdalen. Lensmann Møen skriver i 1861 at det jaktes på "Endel Ryper, Aarfugl, Røier, Tiurer, Ræve, enkelte Bjørne samt en Mængde Rovfugle, fornemmelig Ørne og disses Yngel, feldes og dræbes, dog ikke i saadan Mængde at Jagten kan siges at være nogen Næringskilde." For perioden 1866-70 skriver amtmannen at "Jagten antages i Femaaret at have været Aftagende, og er som Binæring betragtet af aldeles uvæsentlig betydning, idet det saagodt som alene drives af Liebhabere... Fuglevildtet er desuagtet, og uagtet" Fredningslovene søges overholdte, overalt aftaget." Amtmannen antyder to hovedårsaker: Det kan skyldes fuglenes "Periodiske Vandringer", eller den skadelige innflytelsen de kalde somrene har på fuglenes produksjon av unger, eller kanskje begge deler.

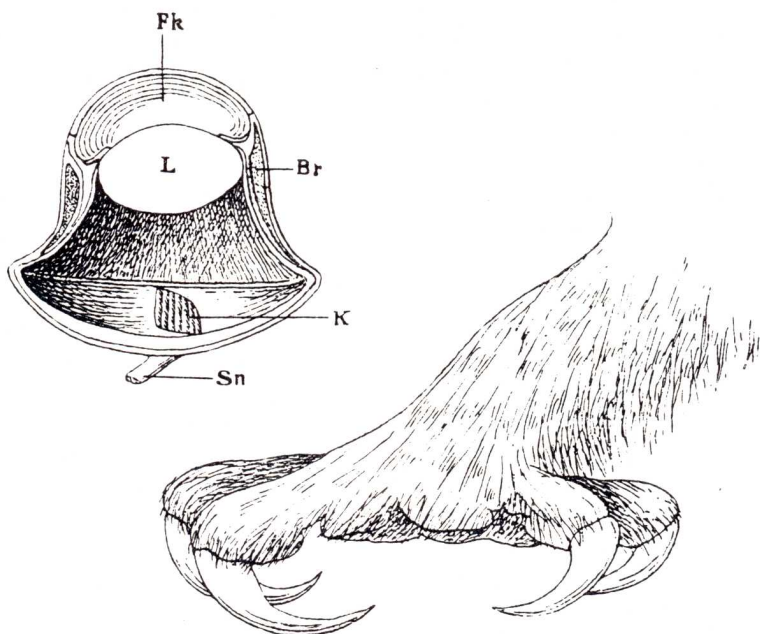
Langt ut i vårt århundre var fjellvåkens rolle i naturen misforstått. Fjellvåken er ingen åtselfugl. I år med liten smågnagerbestand blir fjellvåken tvunget over på "vikarierende byttedyr", som trost, rype og andre fugleslag. Det er vekslinger i antall reir som følger vekslingene i bestandene av smågnagere. Dette er dokumentert i Meråkerfjellene. Den er ingen beskatte av skogshøns og ryper. Omfattende studier av Yngvar Hagen og andre viser at det i år med liten smågnagerbestand kan forekomme at ryper, helst kyllinger, blir beskattet. Av de 2114 byttedyr Hagen undersøkte var det 1871

pattedyr (vesentlig smånagere) og 232 fugler. Det var tilsamen 108 ryper. Johan B. Steen sier at fjellvåken ikke kan kalles en "rypefiende". Den tar riktignok noen ryper, men dette oppveies av den nytte den gjør ved å ta smånagere. Fra 1915 og utover ble det flere og høyere røster som betvilte den hevdvunne sannheten at rovviltet måtte bekjempes om småviltbestanden skulle økes. Det ble endog hevdet at rovfuglene egentlig var naturens rypepleiere! Det var mange som drepte rovfugl for å få tak i en kjærkommen slump kontanter. Det ser ut til at enkelte hadde rovfuglfangst som en viktig attåtning, i alle fall kunne fangsten bli bra i lemenår. Eller hva skal vi si til den premien som tilfalt Johannes Ingebrigtsen Wæren i Verdal? For drapet av 84 ørner og 75 hauker fikk han i 1873 utbetalt 79 spd 60 skill. At dette var en kjærkommen biintekt må vel kunne heves over enhver tvil. Mange tok rovfuglunger ut av reirene mens de var små og foret dem med lemen. Dette fordi dununger av rovfugl var vanskelig å bestemme. Det var bare unger med utvokst fjærdrakt som ble premiært fordi en derved skulle kunne unngå at f.eks. fjellvåkunger ble tatt for å være ørneunger.

Mytologi og overtro

Helt fra oldtiden har fuglene vært tillagt evnen til å spå om framtida. Eldgammel spådomskunst gikk ut på å tolke fuglenes varsel om vær og vind, årshøsten og jaktlykken. Like opp til i dag har folk festet lit til spesielle egenskaper hos fuglene. Hanen har i følge tradisjonen evne til å gjenfinne lik. I mai i år var det Røde Kors-hanen Eggil som måtte hjelpe til for å prøve å finne et lik det var forgjeves soknet etter. Fugler som er uvanlige i størrelse, farge, lager spesielle lyder, har spesielle adferd osv. har fått spesielle egenskaper knyttet til seg. Sorgens og dødens farge er svart. En svart fugl blir derfor knyttet til dødfall og sorg. "Svarttrosten er dødens fugl med mørke fjær omkring vårt hjerte." Ordene er Harald Sverdrups. Det var ikke tilfeldig at Kittelsen malte pesten i skikkelse av ei gammel kone som slapp svarte ravner og kråker ut av en sekk. Enda sterkere blir tilknytningen til døden når en vet at nettopp raven og kråka er store åtseletere.

Ravn og kråke kunne også spå hvordan viktige hendelser ville arte seg. det fortelles at Olav Trygvason var overtroisk. Han så

Tilvenstre: Gjennemskaaret øie af hubro. Fk forkammer. L linse, K den i bagkammeret indskydende kam. Sn Synsnerve, Br. henring i senehinden.

Tilhoire: Høire fod af hubro.

nøye på om *kråka* sto på det høyre eller venstre beinet. Ut fra det kunne han spørre godt eller ondt. Fiendene kalte ham for "*Kråkabein*"! De fleste av oss er vel kjent med overtro knyttet til gjøken. Det hevdes også i dag at en kan få oppfylt tre ønsker dersom man sitter under treet gjøken galer. Men også andre fuglers varsel var verdt å lytte til. Enkelte mennesker hadde evne til å forstå fuglemålet. Det var spesielt ravn og kråke som ga varsler. Men også andre fugler var verdt å lytte til: "Det var meget, de samraade sig med fuglene om. Nattvaken, røien og aarhønen gav gode raad," fortelles det fra Sparbu.

Rovfugl og ugler

I gresk mytologi har raven, ørna og svanen stjernebilder oppkalt etter seg. Pallas Athene har ei ugle på skuldra si. Den norrøne mytologien forteller at jotnen Tjatse ikler seg ørneham i historien om Idunns epler. Her låner Loke falkehammen av Frøya. En av Odins valkyrjer flyr i kråkeham med et eple i klørne.

Rovfuglene har også tro knyttet til seg. Mange mener det står en viss uhygge over rovfuglene. Men i tradisjonen kunne rovfuglene spørre godt: Dersom det var mange rovfugler å se når det foregikk slakting om høsten, var det i Stjørdalen et godt tegn. Da skulle ingen uhell inntreffe i fjør og stall. Uglene var stort sett "uglesett". Spesielt hubroen ga onde varsler. Hubroen var en "feigdefugl". Feigdefuglen varslet at en eller annen var bestemt til å dø (å være feigd = å være "hjemfalden døden, bestemt til døden"). I Namdalen varslet skrikene til hubroen dødsfall. I Verdal trodde man at dersom hubroen viste seg nær husene til folk, var det en i huset som skulle dø. Det samme varslet ga kattugla dersom den viste seg ved husene. I Stjørdal sa de at når kattugla "flyver skrigende forbi Vinduet" er en feig. Når en kattugle eller hubro varslet sykdom eller død med sine skrik, "er der det Raad, om man har Gevær i Huset, at skyde dem..." Derved

kan den dødsdømte bli frelst. Det var svært uheldig å ha fjær av røvfugl i sengeklerne, da ble en snart rammet av en ulykke. *Udbolen* (utburden) er "en stor Ugle, der flyver og raaber om Nætterne, Den almindelige Mand holder for at, hvor den oppholder sig, skal et Barn være myrdet og udbaaret, eller nedgravet, og Mordet ej være oppdaget." Hubroen er også visdommens fugl (Inderøy). Uglas er også symbol på klokskap. Før skolestart var uglesymbolet ofte å se i avisene da bokhandlerne avverter sine skolesaker for kunnskapshungrige elever.

Ørn

På grunn av sin størrelse, adferd osv. har ørna alltid hatt en stor plass i folks tanker. "Ørna vekker en blanding av beundring og uro", sier en informant fra Bynesset. Ørn varsler ondt ifølge norrøn mytologi. I Namdalen trodde folk at dersom man så to ørner "hugges under Flugten", ville det snart spørres om "fornemme Ægtefolks Skilsmisse." I *Gunlaug Ormstunges saga* drømmer en mann om en svane, to kjempende ørner og en falk. Han mener denne drømmen varslet om et kommende uvær. Men en drømmetyder sier at fuglene måtte være "mannefylgjer", og at drømmen spådde et sjalusidrama som endte med drap.

Tradisjonelt var "klodyr" farlige dyr. Ørna ble regnet som klodyr. Den måtte f.eks. ikke nevnes med sitt rette navn under fisket (Fosnes). Den ble kalt "væsa" eller "styggefuglen" (Møre). "Ørna vekker en blanding av beundring og uro" (Byneset). Ørnas "kling-kling" varsler godvær (Flatanger). "Å ha ørnevenger" (Foldereid).

Hauk

Klørne av rovfugl ble spikret opp over stalldøra for å beskytte hestene. Det var særlig klør av hønsehauken. "Hønsehauken var ein hata fugl, og ikkje til å verga seg mot. Den fikk sjelden med seg rovet sitt. Enten var det en hund ei katte som fikk "ferken" på vingene igjen." (Harran). Et

vanlig navn på hønsehauken var rett og slett "hønsetjuven" (Hitra) eller "høntjuv" (Verran).

Ordtak og talemåter om hauk og ørn

Om *hauken* sies det: "han hev nase som ein hauk, og kjeft som ein gåuk, so han slær seg nok fram i verda", sa faren um sonen. -"Var alle fugler som høken, fikk ingen høre gjøken". -"Når hauken kjem, gløymer hanane å hoggast". -"Ein skal 'kje setja hauken i hønsehuse". -"Hauk yver hauk, solenge det er tvo att". -"Han er på ein som hauken" "Hain var etter dæm som hauken" eller "Hain va på dæm som hauken" (orkdal). "Hain va over dæm som hauken" (Rissa). -"Han var over nå som haukjen". Bruka både i slagsmål og debatt om ein som "var snar i vendinga". -"Hanen slutte å slåss når hauken kjem" (Rissa). -"Hain har ein hauknase" (Rissa).-Hauken: Brukes om person som er litt frekk og flink til å "ta for seg" her i verden (Snåsa).

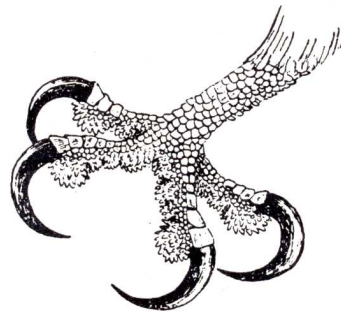
-"Hauk over hauk. Hauk over hani" (Foldereid og Horg). -"Spærhøk" blir brukt som uttrykk om en gutt som viser en støyende og arrogant oppførsel (Horg). -En "festerhauk" var utnavn på person som var si til å feste (Rennebu). -"Hain for som hain va haukjåggå" (Rissa). -"Å slå til som hauken" (Selbu, Åfjord). -"Døm e som hauken." Brukes ofte om arvinger som ellers ikke har hatt noe særlig med avdøde å gjøre, men som kommer når det er noe å dele (Selbu).

-"Ørna er trollfugl, ei kule av sølv må til om den skal kunne felles" (Vesterålen). -"Klo mot klo skal ørnar rivast". -"Andsynes skal ørner klorast". -"Det kjem ikkje ørn or sporveegg". "Ørna fangar ikkje flugor". -"Når ørna slær, er ikkje kråka langt undan". -"Han har ørneblikk" (Beitstaden). -"Hain flyg opp som ein ørn og dett ned som ein skinnfell" (Grong). -"Ørna er en uværshugl" (Kvenvær). -"Den søker mot husa når det er eller blir styggvær" (Hitra). -"Hain flaug opp som ein ørn" (Orkdal). -"Gamal ørne" nemning på skarpskoren, skarpsynt eller hardmælt kar (Tingvoll).

Lokalnavn på fjellvåk

Den latinske betegnelsen *Buteo lagopus*: *Buteo* = våk, *lagopus* = harefot (sikter til de fjærklede tarsene. Det er hevet over enhver tvil at forvekslinger mellom artene er forklaringen på mange av lokalnavnene. Fjellvåken kalles ofte ørn. Også i vår tid har fjellvåken mange forskjellige lokalnavn i Trøndelag. Den har flere våk-navn: *musvåk*, *sjevåk*, *sjøvåk*, *skjærmvåk*, *skjærnvåk* eller bare *våk*.

Den har også fått hauk-navn. 'Hauk' kommer av det oldnorske *haukr*. Ordet har selskap med germansk *haffan* som betyr "den gripende, fangeren". I Trøndelag brukes *hønhauk*, *ryphauk*, *småhauk*, *sparvhauk* og *storphauk*. *Skjennhauk* blir brukt om hønsehauken. Den vinglete flukten gjorde at

Osprey: reversible outer toe; long sharp claws; sharp spicules on soles to grip slippery prey.

sola braut (skjein) igjennom. Vansekligere er det å tyde navn som *fjelljø*, *fjelløyva* (Hemnes), *fjelløyve* (Hattfjelldal), *fjelløyve* (Hattfjelldal), *fjellgjøl* (Nord-Møre). I Yngvar Hagens bok "Rovfuglene og viltpleien" er fjellvåken også kalt *sjovåk*, *snjovåk*, *skittvåk*, *skyvåk*, *sjøvåkor*, *sjuvalk*, *skyvalk*, *kvinhawk* og *fjellglea*. Haftorn ("Våre fugler") har i tillegg *sjøvåk*.

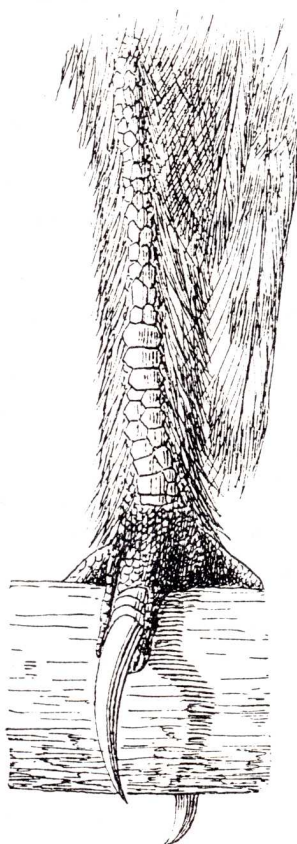
Flere av disse lokalnavnene deler fjellvåken med andre rovfugler, blant annet musvåk (fjellvåken blir også kalt musvåk i Levanger, Verran, Leksvik, Meråker og Selbu. Musvåken blir kalt sjevåk i Oppdal), hønehawk (hølnhawk i bl.a. Stjørdal og Meldal), og spurvehawk (sparvhawk i Vera i

Verdal). Den blir også enkelte steder kalt *lemengris*, et navn snøugla også har fått.

Fjellvåk (*Buteo lagopus lagopus*, L)

Eksempler på lokalnavn fra Trøndelag: fjellglea, fjelljø, hønhawk, kvinhawk, lemmengris (Oppdal), musvåk (Levanger, Verran), ryphawk (Vera), sjevåk (Lønset, Oppdal), sjovåk, sjuvalk, sjøvåk (Ålen), sjøvåkor, skittvåk, skjevåk (Oppdal), skjærnvåk (Vera), skyvalk, skyvåk, småhawk (Vera), snjovåk, sparvhawk (Vera), storhawk (Vera) og våk (Verran).

Forfatterens adresse: Antonie Løchensv. 9, 7020 Trondheim.

Høire fod af fjeldvaag, seet bagfra.

FUGLER I GAULØSEN 1991-1992

Magne Myklebust

Dette er den femte rapporten i rekken som omhandler observasjoner fra Gaulosen-området. Hensikten med artikkelen er først og fremst å vise vesentlige trekk og endringer ved forekomsten til en del vanlige og sjeldne arter i det aktuelle tidsrommet. Et godt bilde av fuglefaunaen får man i Lorentsen & Bangjord (1982), men en bør supplere med de påfølgende Gaulosen-rapportene. For en del arter har jeg tatt med ankomstdata fra vårtrekket. Det blir her referert til gjennomsnittlig ankomsttid i perioden 1983-88 (Sæther 1989). Artikkelen er i hovedsak et resultat av opprop. Følgende personer skal ha stor takk for å ha svart på oppropet : Arne Strøm, Terje O. Nordvik, Geir Rudolfsen, Einar Sæter, Trond Haugskott, Øystein R. Størkersen og Einar Hugnes, foruten LRSK/Sør-Trøndelag. Noen ornitologer med en betydelig feltinnsats i Gaulosen-området har dessverre ikke sendt inn sine observasjoner. Jeg har derfor pløyd gjennom de aktuelle LRSK-rapportene for å få denne artikkelen mest mulig komplett. En del interessante observasjoner fra før 1991, spesielt fra 1989-90, er tatt med fordi de ikke er publisert i tidligere Gaulosen-rapporter.

Rapportområdet

Rapportområdet har et større omfang enn bare området rundt utløpet av Gaula (Gaulosen). Det strekker seg fra Udduvoll bru (inkludert sumpene på sørsiden) i øst og går vestover langs Gaula ned til

Storøra, fortsetter så på Bynessiden ned til områdene ved Apoteket naturreservat og Byneset kirke. På sørsiden av Gaulosen strekker rapportområdet seg fra Øysand og langs land t.o.m. Buvika. Tilhørende skogsområder (f.eks. Laugolia og Ilhaugen) og dyrket mark hører med. Kart finnes i Størkersen & Haugskott (1988). Der stedsnavn ikke er angitt i rapporten kommer det av at observasjonene er fra selve Gaulosen eller at observatørene ikke har angitt sted.

Den nye artslista

I perioden 1991-92 ble det sett 7 nye arter for området: Knoppsvane, krykkje, svartspett, pilfink, grankorsnebb, rosenfink og kjernebiter. Ny for området er også observasjoner av rovterne (1968) og damsnipe (1987). Den nye artslista omfatter nøyaktig 205 arter pr. 31.12.92. 2 nye underarter er registrert: amerika-krikkand og svartryggerle. I tidligere rapporter er det merkelig nok bare nevnt ett funn av korsnebb : 1 ubest. ind. 2.11.79 (Lorentsen & Bangjord 1982). Jeg har en mistanke om at det foreligger flere korsnebb-observasjoner i området som ikke er sendt inn. Det var observert 130 arter i Gaulosen pr. 15.8.75 (Sul 1975), 169 arter pr. 31.12.81 (Lorentsen & Bangjord 1982), 195 arter pr. 31.12.88 (Størkersen & Haugskott 1988) og 196 arter pr. 31.12.90 (Størkersen 1991). Her må jeg gjøre oppmerksom på at

Størkersen & Haugskott (1988) presenterer 26 nye arter i forhold til Lorentsen & Bangjord (1982), og ikke 23 som angitt!

Hovedtrekk fra 1991-1992

Bare på disse to årene har det skjedd vesentlige endringer i forekomsten av en rekke arter i området. **Sangsvane** har vært påfallende fåtallig vintrene 91/92 og 92/93 (fig. 1). Hva årsaken til dette kan være er uvisst, men det er mulig at fuglene i større grad bruker andre og bedre vinterbeiter. På Ørlandet ble det således sett 209 ind. i februar 1992, noe som er uvanlig tallrikt derfra. De stadig større flokkene med **kortnebbgås** vår og høst viser at Gaulosens betydning som rasteplass for arten etterhvert har blitt større. Gaulosen er sannsynligvis den første og sørligste rasteplassen i Norge disse gjessene benytter på vårtrekket. En halsmerket kortnebbgås som ble avlest i Danmark 28.4.93 ble avlest i Gaulosen dagen etter! (Jesper Madsen i brev). Trenden med tidligere ankomst på vårtrekket fortsetter. Også høstbestanden av **grågås** viser en stor økning (fig. 2), nytt er det også at småflokker holder seg i området helt til desember! Denne arten er imidlertid fremdeles en sjeldenhet på vårtrekk. Høstflokkene av **kanadagås** har avtatt siden jaktstart i 1986 (fig. 3). Gjessene trekker trolig tidligere bort om høsten p.g.a. jakta

(Lorentsen & Heggberget 1987, Sandvik 1989). **Skjeand** hadde en sterk forekomst i 1991-92, spesielt er det med de mange høstobservasjonene. **Praktærfugl** har vært årlig på 90-tallet mot kun to funn i 80-åra. Den tradisjonelle **islandsanda** var på plass for 6. og 7. vinter på rad. Det finnes fremdeles en liten hekkebestand av **dverglo** og **temmincksnipe** i området. Spillende temmincksnipen er et årlig syn på strekninga Udduvoll-Gaulosen, fra 1992 foreligger også et reirfunn. Etter det jeg vet foreligger ikke reirfunn av dverglo på 90-tallet, men observasjoner av ungfugl i juli og voksne i perioden mai - august gir all grunn til å tro at arten fremdeles hekker. Mai 1991 var den kjøligste og mest nedbørsrike i manns minne. Store flokker av **sandlo** og **tjeld** primo juni 91 er høyst uvanlig i området. Dette er sannsynligvis fugler som har avbrutt/ikke startet hekkesesongen på grunn av de ugunstige forholdene. **Kjernebiter** er sett årlig i Laugloia siden etableringen i 1991. Hekking er foreløpig ikke påvist, men den storvokste almeskogen skulle være et passende habitat for arten. Første hekkefunn i fylket i vårt århundre kommer forøvrig fra Gimse i Melhus, ca. 10 km lenger sørøst.

Antall funn i området er angitt etter det antall som er publisert eller innsendt.

ARTSKOMMENTARER:

Storlom 1. vinterfunn : 1 ind. Buvika 31.1.88 (Bjørn Berg, FFA, GRU). Observasjonene i Størkersen (1991) blir da vinterfunn nr. 2 og 3. I Norge er storlom den sjeldneste om vinteren blant lommene. Fåtallig på trekk: 1 par 2.6.91 (TON).

Smålom Fåtallig, men regelmessig på trekk : 1 ind. 28.4.91, 2 ind. 10.5.91, 2 ind. 22.4.92, 2 ind. 9.5.92, 4 ind. 13.5.92, 3 ind. 19.5.92 (EHU).

Toppdykker Regelmessig vintergjest : 3 ind. Buvika - Gaulosen 21.1.-6.2.90 (DBO, ØRS), 2 ind. 16.2.90 (Stein Are Sæther), 4 ind. på strekninga Viggja - Gaulosen 9.3.91 (DBO) og 1 ind. i Gaulosen samme dag (EHU). Fra 1992 foreligger følgende observasjoner, de fleste fra Buvika : 1 ind. 3.1., 2 ind. 3.3. (EHU), 2 par samme dag (ESÆ), 1 ind. 21.3. (MMY, GKL) og 1 ind. 12.11. (EHU).

Gråstrupedykker 2 ind. 7.1. - 4.3.90 og 1 ind. 3. - 11.11.90 (DBO). Funn nr. 10 og 11.

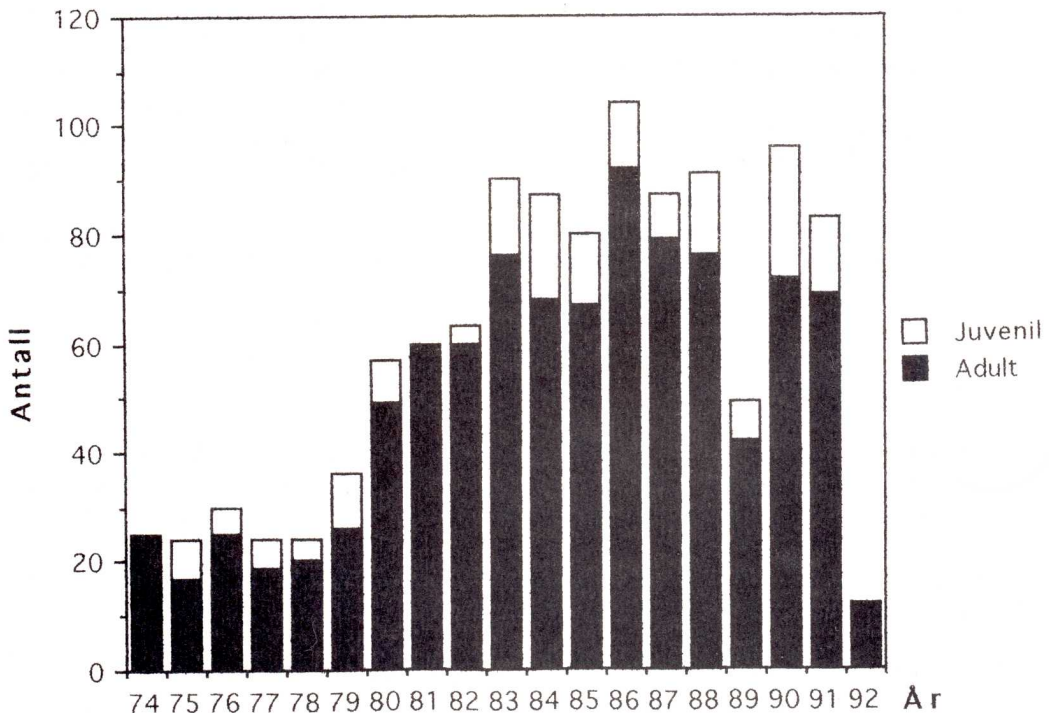
Storskarv Uvanlig funn : En juv. ved Leinøra/Kuøra 23.9.91 (PIV). Samme ind. (?) senere funnet død i osen (ØRS).

Gråhegre Fåtallig om vinteren : 6 ind. 9.3.91, 1 ind. 6.12.92 og 30.12.92 (EHU). Stort antall : 15 ind. Storøra 20.9.92 (AST). Topnotering er 25 ind. 29.9.84.

Sangsvane Høyeste antall i 1988 : 91 ind. 24.1.88 (DBO). Høyeste antall i 1990 var 96 ind. (derav 24 juv.) 7.1.90 (DBO). **1991** : Maks. tall var 83 ind. (derav 14 juv.) 27.1.91 (ØRS). Fåtallig på førjulsvinteren: 5 ind. 20.10. og 4 ind. 27.10. (EHU). **1992** : 12 ind. 28.2. (AST) og 19 ind. 6.12. (EHU).

Knoppsvane Ny art for området : En hunn/2K på strekninga Gaulosen - Buvika 13.6. - 1.7.91 (ESÆ, PIV, ØRS, KAS, m.fl.)

Sædgås 1 ind. i en flokk med kortnebbgjess 12.10.91 (ØRS). Funn nr. 12. Rettelser fra Størkersen (1991) : 1 ind. 9. - 13.8.90 (ESÆ, JOG) og 1 ind. 17. - 30.9.90 (DBO, JOG).

Figur 1. Bestanden av sangsvane januar-mars 1974-1992. For 1974, 80 og 92 mangler aldersbestemmelse.

Kortnebbgås Nye toppnoteringer : 1580 ind. 8.5.91 (ØRS), 3250 ind. samme dag (ESÆ) og 611 ind 1.10.91 (DBO). Min. 1500 ind. ankom Gaulosen i løpet av kvelden 5.5.92 (DBO). Tidlig ankomst: 33 ind. 18.4.90 (KAS, GAS) , 39 ind. 26.4.90 (DBO) og 36 ind. 3.5.92. (EHU). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 5.5. Tidlig høstfunn : 1 par med 3 unger 6.9.92 (LRSK/ST 1993).

Tundragås 2 ind. 8.5. - 11.5.91 (DBO, ESÆ, JOG, GRU), 1 ind. i lag med kortnebbgås 5.5.92 (DBO). Funnr. 7 og 8.

Grågås 1991: 12 ind. 11.8., 28 ind. 15.8. (ØRS), 728 ind. 20.9. (DBO), 897 ind. 21.9. (ØRS), 20 ind. 30.11. (ØRS), 40 ind. 1.12. (JOG) og 20 ind. 6.12. til 15.12. (DBO, ØRS). **1992:** 51 ind. 16.8. (TON), 462 ind. 2.9. (THA), 451 ind. 3.9., 536 ind. 10.9. (ESÆ), ca. 750 ind. 24.9. (DBO), 318 ind. 10.10. (ØRS), 14 ind. 9.11. (ØRS), 9 ind. 12.11. og 4 ind. så sent som 6.12. (EHU). Tidligere toppnotering var 346 ind. 16.9.90. Sjelden på vårtrekk : 2 ind. 12.5.90 (CTI, KAS), 1 ind. 8.5.91 (ØRS), 3 ind. 10.5.92 (EHU) og 1 ind. 30.5.92 (ØRS).

Stripegås 2. funn: 1 ad. 28.11. (DBO), 29.11. (Rolf Karlstrøm) og 6. - 7.12.92 (EHU, ØRS). 1. funn var 1 ind. 1.9. - 20.10.85.

Grågås/Stripegås hybrid To ungfugler fra 29.8. og til midten av oktober 92 (DBO).

Hvitkinngås 1 ind. 28.5.91 (KAS, GAS, ETH) og 1 ind. 4.10. - 22.12.91 (ØRS, GRU, ESÆ m.fl.). Funnr. 14 og 15. Størkersen (1991) hevder at det foreligger 10 funn før 1988, men kun 3 av disse er publisert (se Lorentsen & Bangjord 1982).

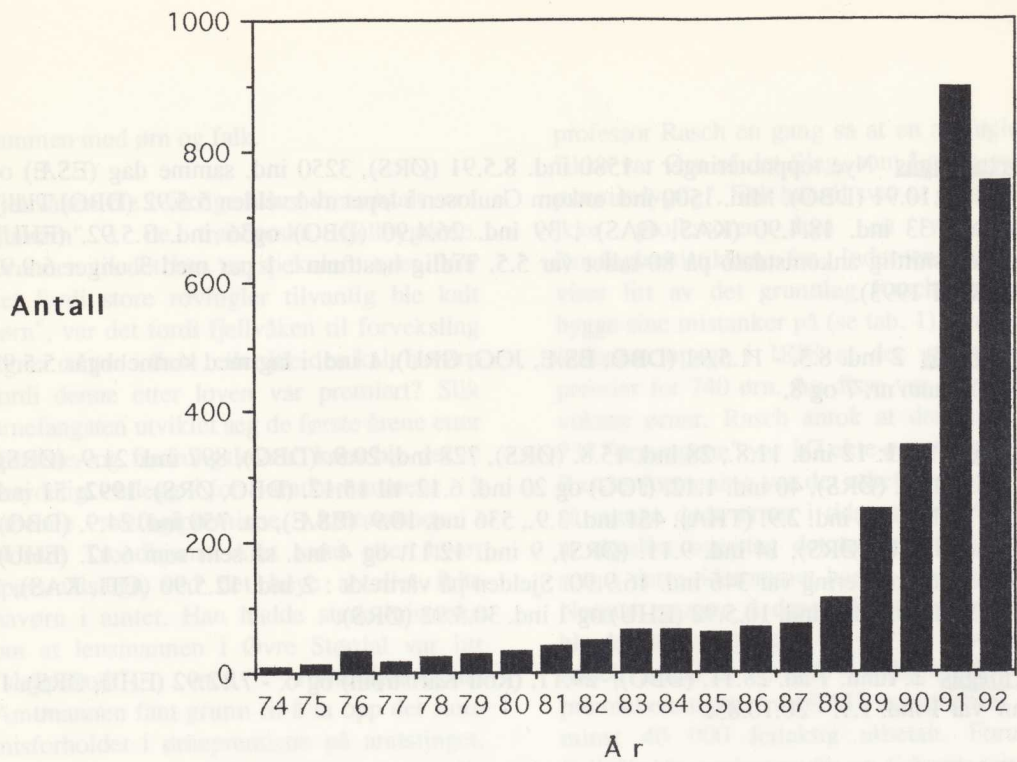
Kanadagås Store antall: 676 ind. 22.9.90 (DBO), 421 ind. 6.12.91 (ØRS), 420 ind. 8.12.91 (EHU), 397 ind. 15.12.91 (DBO), 500 ind. 6.12.92 (EHU), 471 ind. 7.12.92 (ØRS) og 520 ind. 26.12.92 (DBO).

Gravand 2 par 26.5.91 (ØRS). Hekkefunn: 1 par med 6 pullus ved Udduvoll 4.7.92 (EHU).

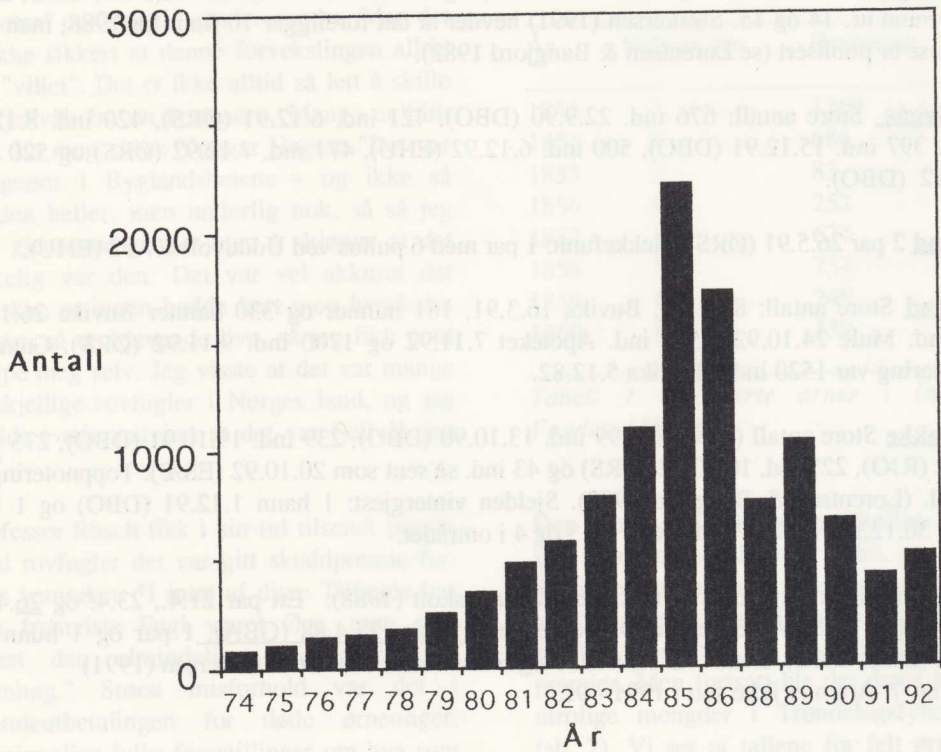
Stokkand Store antall: 800 ind. Buvika 16.3.91, 181 hunner og 330 hanner Buvika 26.1.92, 1300 ind. Mule 24.10.92, 1500 ind. Apoteket 7.11.92 og 1700 ind. 9.11.92 (ØRS). Gammel toppnotering var 1520 ind. i Buvika 5.12.82.

Brunnakke Store antall (Buvika): 199 ind. 13.10.90 (DBO), 239 ind. 19.10.91 (DBO), 275 ind. 4.10.92 (RJO), 227 ind. 10.10.92 (ØRS) og 43 ind. så sent som 20.10.92 (ESÆ). Topppnotering er 410 ind. (Lorentsen & Bangjord 1982). Sjelden vintergjest: 1 hann 1.12.91 (DBO) og 1 ind. Buvika 30.12.92 (EHU). Vinterfunn nr. 3 og 4 i området.

Snadderand Korreksjoner fra Størkersen & Haugskott (1988): Ett par 21.4., 23.4. og 26.4.85 (GBA, EHU, TON, A. Espelien, O. Bergersen). 1 par 25.4.88 (GBA), 1 par og 1 hunn 4.-21.5.88 (DBO, EHU). Dette var funnr. 5 og 6 i området. Funnet i Størkersen (1991) blir da nr. 7. Arten er ikke sett i 1991 - 92.

Figur 2. Høstbestanden av grågås i Gaulosenområdet 1974-1992.

Figur 3. Høstbestanden av kanadagås i Gaulosenområdet 1974-1992.

Krikkand Vårtrekk: 22 hanner 14.6.91 (THA), 32 ind. 22.4.92 (EHU) og 26 ind. 9.5.92 (TON, EHU). Sen høstobs.: 1 hunn Buvika 9.11.92 (ØRS). Vinter: 1 hunn Buvika 31.12.91 og 1 hann Buvika 26.1. - 29.2.92 (DBO). Vinterfunn nr. 2 og 3 i området.

Amerika - krikkand 1. funn i fylket: 1 hann 12. - 13.5. (ØRS, ESÆ) og 31.5.91 (KAS). Godkjent av NSKF.

Stjertand Høst: 4 ind. 8.9.91 (TON), 2 ind. 21.9.91 (ESÆ), 1 ind. 26.9.91 (GRU), 3 ind. 6.10.91 (ØRS), 11 ind. 10.9.92 (THA), 15 ind. 17.9.92 (THA, GRU), 2 ind. 27.9.92 (TON), 10 ind. 3.10.92 (GRU), 9 ind. 3. - 4.10.92 (THA, RJO) og 5 ind. 10.10.92 (ØRS). Mer fåtallig på vårtrekk : 1 hunn 9.4.91, 1 par 13.5.91 (ESÆ) og 1 par 29.4.92 (THA). Sommer: 1 hunn 8.7.92 (EHU). Toppnotering er 20 ind. (Lorentsen & Bangjord 1982).

Knekkand 1 hann 9.5.92 (TON, EHU). Funn nr. 13 i området. Rettelse fra Størkersen (1991): 1 par 5.5. (DBO) og 9.5.90 (ESÆ).

Skjeand Fåtallig på vårtrekk: 1 hann 16.6.90 (ØRS), 1 par 31.5.91 (KAS, EHU), 4 hanner 13. - 14.6.91 (ESÆ, THA, ØRS), 1 par 15.6.92 (KAS, Skjalg Arstad). Sommerobs. : To par Storøra 5.7.92 (ØRS), 3 hunn - fargede ind. og 2 hanner 6. - 19.7.92 (ESÆ). I perioden 1982 - 1990 foreligger kun 5 høstfunn. Har blitt vanligere om høsten de siste åra: 1 ind. Buvika 3.10.91 (KAS), 1 ind. 6.10.91 (ØRS), 2 ind. 26.10.91 (DBO), 2 hanner Buvika 28.10.91 (ESÆ), 1 ind. 25.8.92 og 2 ind. 8.9.92 (EHU).

Taffeland 1 hann 8. - 9.5.90 (ESÆ) og 1 hann + 1 hunn 13.4.92 (EHU). Funn nr. 7 og 8 i området.

Topband Overvintrer ikke i området, blir utelukkende sett i trekketidene. Ankomst: 1 hann Brekkberga 16.3.91 (ØRS), 2 ind. 11.4.92 (EHU). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 12.4.

Bergand Vinterfunn/tidlig vårtrekk: 1 hunn 9.3.91 (EHU). Er normalt meget sjelden i Gaulosen om vinteren .

Ærfugl Store antall: min. 2020 ind. 11.11.90 (DBO). Gammel toppnotering var ca. 2000 ind. 30.9.83.

Praktærfugl 1 hann 18.11.90 og ut året (Størkersen 1991), 1 hann ved Byneset kirke 27.1. - 23.3.91 (ØRS, Stein O. Johansen, DBO) og 1 hann i Buvika 24.2.91 (ØRS). Alle obs. sannsynligvis av samme fugl. 4. funn i området. 1 hann Buvika 1.7.91 (DBO) er muligens samme fugl, men regnes som 5. funn. 1 hann 28.10.91 (ESÆ) og 1 hunn Buvika 4.10.92 (TBJ) er 6. og 7. funn.

Havelle Store antall: 272 ind. 7.5.90 (DBO), 204 ind. 11.4.92 (EHU), 207 ind. Brekkberga 12.4.92 (MMY, GKL). Gammel toppnotering var min. 260 ind. 4.4.88.

Svartand Store antall: 91 ind. 18.11.90 (DBO) og 97 ind. Brekkberga 27.10.91 (ØRS). Toppnotering er 176 ind. 7.4.85.

Sjøorre Store antall: 104 ind. 30.8.91 (THA), 83 ind. 21.9.91 og 53 ind. Brekkberga 27.10.91 (ØRS). Toppnotering er 144 ind. (Lorentsen & Bangjord 1982).

Kvinand Store antall: 143 ind. Brekkberga 12.4.92 (MMY, GKL) og 161 ind. 22.4.92 (EHU). Toppnotering er 175 ind. 20.12.81.

Islandsand Den faste hannen oppholdt seg også vintrene 90/91, 91/92 og 92/93 i Gaulosen-området. Observert 12.10.90 - 23.4.91 (DBO, ESÆ m.fl.), 20.10.91 - 24.4.92 (KAS, ØRS m.fl.) og 17.10. - 27.12.92 (KAS, MMY, TON, EHU m.fl.)

Laksand Store antall: 10 ind. 15.8.91 og 21 ind. 25.8.92 (EHU). Toppnotering er 42 ind. 28.8.72.

Siland Hekkefunn: 5 + 10 pullus (2 kull) Leinøra 22.7.91 (ØRS) og 1 hunn med 3 pullus 5.8.92 (EHU).

Havørn 2 ad. hadde tilhold i Gaulosen gjennom hele 91 (ØRS). 2 juv. 27.1.91 (TON, EHU). 1992 : 1 ind. 28.1., 1 ind. 13.8. (EHU), 1 ad. 17.9. (GRU), 2 ind. 20.9. (AST), 1 ad. 3.10. (GRU), 1 ind. 18.10. og 30.12. (EHU).

Myrhauk 2. funn: 1 hunn på trekk over Bråleiret 25.4.92 (DBO), 1. funn var 1 hann på strekningen Udduvoll - Gaulosen 2.5.76.

Høsehauk Skal opptre uregelmessig i området utenfor hekketiden (Lorentsen & Bangjord 1982). 1 ad. hann 9.5.91 (GRU), 1 hunn 20.10.91 (EHU), 1 hann Lauglolia 12.4.92 (MMY, GKL).

Fjellvåk 1 ind. Øysand 23.4.89 (MMY, IMY) var 4. funn på 80-tallet. Ingen funn før 1975. Ble sett uregelmessig i trekktidene 1975 - 1981. Til tross for økt ornitologisk aktivitet foreligger kun 4 funn fra 80-tallet! Sent høsttrekk : 2 ind. 6.10.91 (ØRS). 4 ind. over Bråleiret 25.4.92 (DBO).

Tårnfalk 1 hann Apoteket 26.4.92 (ØRS).

Dvergfalk 1 ind. Storøra 30.8. og 2.9.90 (MMY, IMY, Stein Are Sæther). 3. vinterfunn: 1 hann ved Udduvoll 25.12.92 (TBJ).

Vandrefalk 1 ind. 18.5.92 (KAS) og 1 ad. hann 16.8.92 (ESÆ). Funn nr. 2 og 3 i området. Første funn var 1 ind. 12.9.85.

Trane 2 ind. 2.4.91 (ØRS) og 2 ind. 19.4.92 (TBJ). Funn nr. 9 og 10 i området. Alle funn er fra våren. Ingen funn er fra før nevnt etter 1981.

Tjeld Ankomst vårtrekk: 1 ind. 3.3.91 (ØRS), 2 ind. 3.3.92 (EHU). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 5.3. Store antall: 100 - 150 ind. 2.6.91 (TON) var uvanlig mange på denne tida, 390 ind. 27.7.91 (ESÆ), 445 ind. 9.4.92 (MMY, ØRS m.fl.), 544 ind. 15.4.92 (DBO) og 390 ind. 29.4.92 (THA). Gammel toppnotering var 278 ind. 4.8.85.

Dverglo 1 ind. ved Udduvoll 21.5.90 (KAS), 1 ind. + 4 juv. 19.7.91 (ESÆ), 1 ad. Udduvoll 12.5.92 (KAS) og 26. - 27.5.92 (ESÆ), , 4 og 2 juv. Gaulosen 9.7. og 23.7.92 (ESÆ).

Sandlo Ankomst vårtrekk: 1 ind. 16.3.91 (DBO). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 23.3. Store antall : 277 ind. 1.6.91 (DBO) og ca. 80 ind. 8.9.91 (TON). Gammel toppnotering var min. 86 ind. 19.5.88.

Heilo Store antall: 250 ind. 9.5.91 (GRU) og 130 ind. 25.9.91 (EHU). Toppnotering er min. 480 ind. inne på jordene 12.5.84.

Vipe Ankomst: 2 ind. 24.2.90 (DBO), 5 ind. 10.3.91 (TON) og 1 ind. 29.2.92 (GRU). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 12.3. Store antall : ca. 800 ind. 22.8.91 (TON). Toppnotering er ca. 1400 ind. 18.9.89. Hekkefunn : Reir med 4 egg 31.5.91, 10.5. og 19.5.92 (EHU).

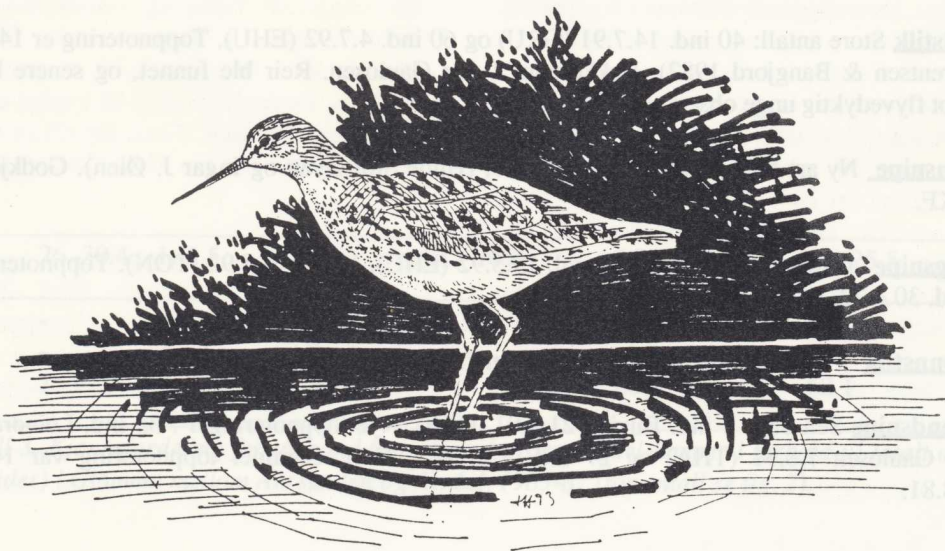
Sandløper 13 ind. 16.8.91 (Roger Wingan), 3 ind. 4.9.91 (THA), 2 ind. 7.9. og 10.9.91 (ESÆ), 1 ind. 21.9.91 (THA), 3 ind. 10.9.92 (ESÆ), 12 ind. 12.9.92 (THA), 1 ind. 17.9.92 (THA) og 1 ind. 5.10.92 (ESÆ). Gammel toppnotering var 3 ind. 27.9.86 og 20.8.90.

Dvergsnipe Tidlig høsttrekk: 12 ad. 22.7.91 og 1 ad. 8.7.92 (ØRS). Store antall : 50 ind. 22.8.91 (TON), 23 ind. 26.8.91 (ESÆ), 30 ind. 29.8.91 (GRU) og 65 ind. 4.9.91 (THA). Toppnotering er 74 ind. 20.9.85. Sent funn: 1 ind. 19.10.91 (ØRS).

Temmincksnipe 2 par hekket sannsynligvis i 91 (TON), mens 3-5 par ble observert i området Gaulosen - Udduvoll i 92 (ØRS). Konkret hekkefunn : Reir med 4 egg ved Udduvoll 4.7.92 (EHU). Store antall: Min. 15 ind. 21.5.90 (DBO), 10 ind. 21.5.92 (ESÆ). Toppnotering er 22 ind. (Lorentsen & Bangjord 1982).

Tundrasnipe Ny toppnotering: 36 ind. 4.9.91 (THA). Den gamle rekorden var min. 33 ind. 1.9.85.

Fjæreplytt 4 ind. 5.9.92 (EHU) er 4. høstfunn. Vinterfunn: 1 ind. 8.12.91 (EHU).

Myrsnipe Store antall: 347 ind. 23.9.90 (DBO), 50 ind. 26.5.91 (EHU), 90 ind. 22.8.91 (TON), 116 ind. 25.9.91 (EHU), 94 ind. 16.10.91 (ØRS) og 13 ind. så sent som 13.11.91 (TON). Gammel toppnotering var 280 ind. 2.9.90. Første vinterfunn : 26.1.92 (ØRS). Tidlig høsttrekk : 5 ind. 4.7. og 7 ind. 8.7.92 (EHU).

Fjellmyrløper 3. funn: 1 ind. 29.8.91 (KAS, ETH). De to første funnene var 1 ind. 24.8.88 og 1 ind. 28.5.90

Kvartbekkasin 1 ind. 9.11.91 (KAS, Trude Starholm, Hanne Kvitberg), 1 ind. 28.12.91 (KAS, GAS, Bjørn Petter Løfall) og 1 ind. 17.10.92 (KAS, ETH). Funn nr. 6, 7 og 8.

Enkeltbekkasin 15 ind. 15.8.91 (THA). Topppnotering er 18 ind. 4.9.76.

Dobbeltbekkasin 1 ind. 12.8.90 (GRU) er 3. funn i området. De to første funnene var 1 ind. 16.9.88 og 1 ind. 20. og 23.8.89.

Svarthalespove 2 ind. 22.8.88 (CTI, T. A. Johannessen), 1 ind. 23.5.91 (KAS, GAS) og 1 ind. 9.6.92 (TBJ). Funn nr. 6, 10 og 11. Funnene i Størkersen (1991) blir da nr.7, 8 og 9.

Lappspove 4. og 5. vårfunn: 1 ind. 9.5.91 (KAS) og 1 ind. 10.5.92 (EHU). Fåttallig på høsttrekk : 5 ind. 9.8.92 (EHU) og 2 ind. 16.8.92 (TON). Sent høstfunn: 1 ind. 24. - 25.10.92 (MMY, GKL, TAM m.fl.). Topppnotering er 14 ind. 9.9.79.

Småspove Nye toppnoteringer: 17 ind. 22.7.91 og 19 ind. 8.7.92 (THA). Gammel toppnotering var 10 ind. (Lorentsen & Bangjord 1982).

Storspove Nye toppnoteringer: 111 ind. 5.7.91 (DBO) og 137 ind. 9.4.92 (MMY, ØRS m.fl.). Den gamle rekorden var på 54 ind. (Lorentsen & Bangjord 1982).

Sotsnipe Vårtrekk: 10 ad. 9.6.91 (DBO). Høst: 4 ind. 15.8.91 (ØRS), 1 ind. 22.8.91 (TON), 7-9 ind. 15. - 20.8.92 (ESÆ, THA, TGI, GRU, TBJ, DBO), 2 ind. 22.8.92 (EHU). Topppnotering er 48 ind. 7.8.89. Sen obs.: 1 ind. 22.9.91 (ØRS).

Rødstilk Store antall: 40 ind. 14.7.91 (GRU) og 60 ind. 4.7.92 (EHU). Topppnotering er 140 ind. (Lorentsen & Bangjord 1982). Hekkefunn: 1 par Gaulosen. Reir ble funnet, og senere ble en knapt flyvedyktig unge observert (ØRS).

Damsnipe Ny art for området: 1 ind. 4.5.87. (Hilde Stol Øyan og Ingar J. Øien). Godkjent av NSKF.

Skogsnipe 1 ind. 26.5.91 (ØRS), 3 ind. 19.5.92 (EHU), 1 ind. 16.8.92 (TON). Topppnotering er 4 ind. 30.4.77.

Grønnstilk 3 ind. Leinøra og 1 ind. Gaulosen 7.8.91 (THA), 1 ind. 9.8.92 (EHU).

Strandsnipe Sen obs.: 1 ind. Buvika 21.9.91 (ØRS). Nye toppnoteringer : 35 ind. Leinøra og 3 ind. Gaulosen 7.8.91 (THA) og 27 ind. 22.8.91 (THA). Gammel toppnotering var 14 ind. 15.8.81.

Steinvender 1 ind. 22.7.91 (THA) og 1 ind. 31.8.91 (ESÆ). Funn nr. 9 og 10 i området.

Svømmesnipe 1 ind. 13.6.91, 1 ind. 13.8.91 (ESÆ), 1 ind. 13.6.92 (TBJ), 1-2 ind. 13.8.92 (ESÆ) og 1 ind. 22.8.92 (DBO). 9. - 13. funn i området.

Fjelljo 2. funn: 1 ind. på trekk 23.5.92 (ØRS). 1. funn var 2 ind. 29.7.76.

Dvergmåke 1 juv. Gaulosen 23.6.91, 1 ad. Buvika 2.11.91 (DBO), 1 juv. (2K) 18. - 25.5.92 (KAS, DBO) og 1 juv. (2K) 19.8.92 (ESÆ, THA, TGI, GRU). Funn nr. 3, 4, 5 og 6 i området.

Fiskemåke Vinterfunn: 5 ad. Buvika og 2 ad. Gaulosen 27.1.91 (ØRS), 13 ad. + 1 juv. Buvika og 2 ad. Gaulosen 24.2.91 (ØRS), 7 ad. Buvika 9.2.92 (ØRS) og 6 ad. Buvika 15.12.92 (MMY, KOS).

Polarmåke 1 ad. 5.11.89 (KAS) og 1 ind. (3K) 6.6.91 (PIV). Funn nr. 8 og 9 i området.

Svarthak Første hekkefunn: Ett par gikk til hekking på Storøra i 92, men hekkforsøket ble mislykket. Rugging ble observert 30.5. (ØRS).

Krykkje Ny art for området: 1 ind. Buvika 12.1.92 (ESÆ, THA).

Rovterne Ny art for fylket: 1 ind. Buvika 26.8.68 (Haftorn 1971). Funnet var forøvrig nr. 9 i Norge. Ikke behandlet av NSKF.

Rødnebbterne 1 ind. (2K) 18.8.89 og 1 ind. (2K) 8.7.92 (ØRS). Observasjoner av rødnebbterner i andre kalenderår er uvanlige på våre breddegrader. Disse fuglene trekker som regel ikke nordover om våren, men blir igjen i vinterkvarterene på den sørlige halvkule.

Alkekonge 1 ind. Buvika 22.1.89 (KAS, GAS) og 1 ind. Buvika 6.1.91 (KAS), er funn nr. 2 og 5 i området. 1. funn var 1 ind. Nedre Mule 27.12.87. Observasjonene i Størkersen (1991) blir da funn nr. 3 og 4.

Turteldue 1 ad. Mule 22.9.91 (ØRS) er 2. funn i området. 1. funn var en ungfugl som ble skutt inne på åkrene 20.9.80.

Turtel/Tyrkerdue 2 ubestemte ind. 5.10.91 (KAS).

Grønnspekk 2. funn: 1 ind. hørt ved elva over Leinøra 26.5.92 (ESÆ). Første funn var 1 ind. 7.10.73.

Svartspekk Ny art for området : Ett territorium Ilhaugen, Buvika i 1992. (LRSK/ST 1993).

Flaggspekk 1 hunn 16.3.91 (ØRS), 1 hann Apoteket 26.4.92 (ØRS). Hekket i Lauglolia i 92 : Uthakking av reir 5.5. og unger i reiret 15.6. (GBA, Arild Lindgaard, KAS).

Dvergspekk 1 hann Sundet gård (ved elva) 26.5.91 (ØRS). Ingen observasjoner nevnt fra 80-tallet, men arten skal opptre jevnlig i oreskogen langs Gaula. I 1975 ble det gjort reirfunn ved Udduvoll. (Suul 1975, Lorentsen & Bangjord 1982).

Sanglerke Ankomst: 1 ind. 16.3.91 (ØRS). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 23.3.
Sent funn : 1 ind. 20.11.88 (DBO).

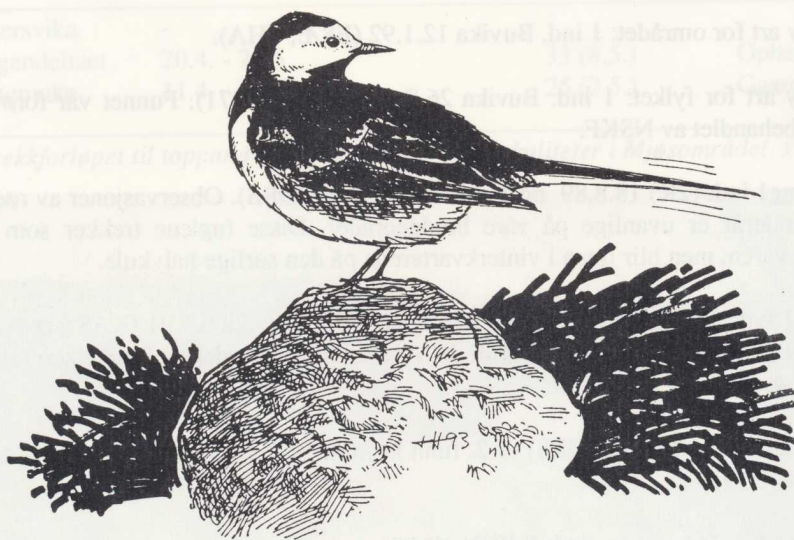
Gulerle Ca. 15 ind. 22.8.91 (TON). Toppnotering er 45 ind. 9.8.90.

Linerle Ankomst: 2 ind. 14.4.91 (EHU) og 2 ind. 11.4.92 (EHU). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 4.4.

Svartryggerle Ny underart for området : 1 hann Buvika 1.4.91 (ØRS) og 1 hann Lauglolia 12.5.91 (FFA).

Rødstrupe Ankomst: 1 sy. hann Brekkberga 12.4.92 (MMY, GKL). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 13.4.

Blåstrupe 1 ind. 22.8.91 (TON), 1 ind. 9.8. og 13.8.92 (EHU).

Svarttrost Ankomst: 1 ind. Lauglolia 6.4.91 (EHU), 4-5 ind. Lauglolia-Mule 9.4.92 (MMY).
Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 29.3.

Gråtrost Vinterfunn: 8 ind. 3.1.92 og 1 ind. 30.12.92 (EHU). Stort antall : ca. 2000 ind.
Gaulosen/Mule 19.10.91 (ØRS).

Måltrost Ankomst: 1 sy. hann Nedre Mule 9.4.92 (MMY, ØRS m.fl.). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 20.4.

Sivsanger 3. funn: 1 syngende hann 5.6.91 (ESÆ).

Møller 1 syngende hann 26.5.91 (ØRS).

Spettmeis 5 par hekket i Lauglolia i 92 (LRSK/ST 93).

Varsler Ble sett sporadisk i området 1975-81, ingen funn i perioden 1982-88. 1 ind. 28.1.90 (DBO), 1 ind. 11.3.90 (KAS), 1 ind. Udduvoll 7.11.92 (KAS) og 1 ind. Gaulosen 9.11.92 (ØRS) er funn nr. 2, 3, 5 og 6 siden 1982. Funn nr. 1 og 4 er publisert i Størkersen (1991).

Kornkråke 1 ind. Buvika 27.1.91 (ØRS), 8 ind. 29.10.92 (ESÆ) og 8 ind. 12.11.92 (EHU).

Stær Første vinterfunn: Ett ind. Buvika 26.1.92 (DBO). Ankomst : 1 ind. 9.3.91 (EHU). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 8.3. Stort antall : min. 4000 ind. 17.9.92 (THA).

Pilfink Ny art for området: 1 ind. ved Udduvoll 28.5.91 (KAS).

Bokfink Ankomstdata fra Lauglolia: 5 ind. 6.4.91 (EHU), 2 hanner 9.4.92 (MMY, ØRS m.fl.), 10 hanner 12.4.92 (MMY, GKL). Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 1.4.

Polarsisik 2 ind. 22.9.90 (ESÆ) og 2 ind. 15.3.92 (AAM, TAM). Funn nr. 6 og 7 i området.

Grankorsnebb Ny art for området: 1 ind. hørt Brekkberga 12.4.92 (MMY, GKL).

Rosenfink Ny art for området: 1 syngende hann (2K) ved Lauglolia 16. - 17.6.91 (ØRS, JOG).

Kjernebiter Ny art for området. **1991:** Min. 1 ind. 27.4 - 2.5. (GBA), syngende hann 8.5. (JOG), 1 ind. sett og flere hørt 10.5. (GRU), 2-3 ind.15.5. (ESÆ), 3 ind. 18.5. - 16.6. (JOG, ØRS). **1992:** 1 ind. 23.4. (ØRS). Funn nr. 1, 2 og 3 i området. Alle obs. er gjort i Lauglolia.

Lappspurv 1 ad. hann 28.4.91 (GRU, EHU) og 15 ind. ved Udduvoll 9.5.91 (KAS, ETH). Dette er vårfunn nr. 2 og 3 i området. Gjennomsnittlig ankomstdato på 80-tallet var 3.5. Regelmessig, men fåtallig på høsttrekk: 5 ind. 22.8.91 (THA) og 25.8.91, 2 ind. 29.8.91 (GRU), 1 ind. 31.8.91, 1 ind. 2.9.91 (ESÆ) og 2 ind. 9.9.91 (GRU).

Snøspurv 2 ind. 22.4.92 (EHU).

Gulspurv Stort antall: Min. 200 ind. Øysand 15.12.92 (MMY, KOS).Toppnotering er 250 ind. (Lorentsen & Bangjord 1982).

PATTEDYR:

Oter Buvika: 1 ind. 21.9.91 og 2 ind. 26.1.92 (ØRS).

Grevling Ett dødt ind. Øysand 9.4.92 (medd. ØRS).

OBSERVATØRER:

AAM	Audun Amundsen	JOG	Jan Ove Gjershaug
AST	Arne Strøm	KAS	Kjetil Aa. Solbakken
CTI	Christian Tiller	KOS	Kolbjørn Schjølberg
DBO	Dag Bollingmo	MMY	Magne Myklebust
EHU	Einar Hugnes	PIV	Per I. Værnesbranden
ESÆ	Einar Sæter	RJO	Rolf Johannessen
ETH	Edvin Thesen	TAM	Tormod Amundsen
FFA	Frode Falkenberg	TBJ	Terje Bjerkan
GAS	Gunnar Aa. Solbakken	TGI	Terje Gimnes
GBA	Georg Bangjord	THA	Trond Haugskott
GKL	Geir Klaveness	TON	Terje O. Nordvik
GRU	Geir Rudolfsen	ØRS	Øystein R. Størkersen

Forfatterens adresse: St. Ing. Dahls gt. 53,
7043 Trondheim.

LITTERATUR:

Haftorn, S. 1971. Norges fugler. Universitetsforlaget. 862 s.

Lorentsen, S.H. & Bangjord, G. 1982. Ornitologiske registreringer i Gaulosen, Melhus og Trondheim kommuner, 1975-1981. Trøndersk Natur Supplement 1982-1. 43 s.

Lorentsen, Ø. & Heggberget, T.M. 1987. Åpning av jakt på kanadagås i Trøndelag 1986. Viltrappport fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Miljøvern avdelingen. 21 s.

LRSK/ST 1989. Faunistisk rapport fra Sør-Trøndelag 1988. Trøndersk Natur 16:108-113.

LRSK/ST 1990. Faunistisk rapport fra Sør-Trøndelag 1989. Trøndersk Natur 17:49-59.

LRSK/ST 1991. Faunistisk rapport fra Sør-Trøndelag 1990. Trøndersk Natur 18:76-87.

LRSK/ST 1992. Faunistisk rapport fra Sør-Trøndelag 1991. Trøndersk Natur 19:56-70.

LRSK/ST 1993. Faunistisk rapport fra Sør-Trøndelag 1992. Trøndersk Natur 20. Manuskript.

Sandvik, J. 1989. Kanadagåsa i Trøndelag. Trøndersk Natur 16:92-93. **Sandvik, J., Frengen, O., Lorentsen, S.H. 1988.** Faunistisk rapport fra Sør-Trøndelag 1985 og 1986. Trøndersk Natur 15:32-36.

Størkersen, Ø.R. 1991. Fugleobservasjoner fra Gaulosen 1989-1990. Trøndersk Natur 18:47-56.

Størkersen, Ø.R. & Haugskott, T. 1988. Fugleobservasjoner fra Gaulosen 1982-1988. Trøndersk Natur 15:98-111.

Suul, J. 1975. Ornitologiske registreringer i Gaulosen, Melhus og Trondheim kommuner, Sør-Trøndelag. Det Kgl. norske Vidensk. Selsk. Rapp. Zool. Ser. 8:1-43.

Sæther, S.A. 1989. Ankomsttider for trekkfugl i Trøndelag 1987 og 1988. Trøndersk Natur 16:114-118.

VÅTMARKSOMRÅDER I STJØRDALS- FJORDEN DIREKTE TRUET AV UTRYDDELSE

Per Inge Værnesbranden

For alle slags organismer, både pattedyr, fugler, amfibier, insekter, planter o.s.v., er det satt opp såkalte "røde lister", som får sitt eksistensgrunnlag truet av flere negative faktorer.

Man kan etterhvert stille seg spørsmålet om våtmarksområdene i Stjørdalsfjorden snart kan plasseres på den "røde lista". Med en liten omskrivning kan definisjonen på kategorien "Direkte truet" brukes på de aktuelle områdene: *"Områder som står i fare for å bli ødelagt. Deres muligheter til å overleve som levedyktige økosystemer er små dersom de negative faktorene fortsetter å virke"*, eller kategorien "Sårbar": *"Områder som kan gå over i gruppen "Direkte truet" dersom de negative faktorene fortsetter å virke"*.

Jeg går ut fra at de fleste har lest eller hørt om den nye motorveien mellom Hommelvik og Stjørdal, som er siste etappe av den storstilte veiutbygginga mellom Trondheim og Stjørdal. Når dette blir skrevet har Statens Vegvesen allerede kommet "langt på vei" med utbygginga av motorveien, siden anleggsstarten i august (1993). Dermed har nok et verdifullt våtmarksområde i Stjørdalsfjorden gitt tapt for "framskritt og utvikling". Denne gangen gjelder det Sandfærhus-området ved utløpet av Stjørdalselva, som til nå har fått ligge ifred for større inngrep. Strandenga har vært den

største intakte gjenværende del av det opprinnelige deltaområdet i utløpet av elva, og er klassifisert til å være av svært stor verneverdi i botanisk sammenheng. Ornitologisk sett er området vurdert å være av landsdelsmessig verneverdi. Av den grunn ble Sandfærhus tatt med i verneplan for våtmark i Nord-Trøndelag i 1981, MEN ble tatt ut av planen, fordi det var flere konflikter angående utnyttning av området. Miljøvernaktivistene i Stjørdal mener at Miljøvernavdelinga i Nord-Trøndelag (MVA/NT) tok mer hensyn til utbyggings- og næringsinteresser, enn til miljø, da dette skjedde. Til tross for iherdig og aktivt engasjement fra miljøvernforkjemperne i Stjørdal (NOF-Stjørdal lokallag, Stjørdal Natur & Ungdom og Stjørdal Naturvernlag, og etterhvert fra sentralt hold i de respektive foreninger), vedtok Stortinget å bevilge penger til utbygging. Natur & Ungdom markerte seg i en etterhvert kjent aksjonsform, ved å forsøke å stoppe utbygginga med sivile ulydighetsaksjoner, som ble behørig dekket gjennom media.

Fuglelivet på Sandfærhus er tidligere blitt presentert i Trøndersk Natur (nr 1-1981 og 1-1989). Jeg skal her bare kort summere opp Sandfærhus-områdets betydning for fuglelivet:

159 arter er registrert pr. oktober 1993.

Av de hekkende fuglene består de siste fem års hekkebestand av 4 par fiskemåse, 4 par vipe, 3 par tjeld, 3 par rødstilk, og 1 par av gravand, ærfugl, siland, storspove og sanglerke, tilsammen ca. 20 par. For 20-25 år siden bestod hekkebestanden av ca. 35 par, bl.a. 9 par temmincksnipe, og 1 par av både brusfugl og småspove. En av årsakene til at bestanden var større, skyldtes at området ble brukt til beitemark for sauer og kyr, som hindret at vegetasjonen ble for høyvokst. Makrellterne har også hekket, med 5-6 par i begynnelsen på 1980-tallet.

Området er av stor lokal/regional betydning for følgende arter (maksimumstall angitt):

Gråhegre	26
Sangsvane	51
Stokkand	500
Vipe	400
Brusfugl	310
Rødstilk	75
Enkeltbekkasin	51
Dobbeltbekkasin	3
Fiskemåke	770

Området er av en viss lokal/regional betydning for disse artene:

Gravand	11
Brunnakke	50
Krikkand	40
Toppand	22
Kvinand	75
Tjeld	67
Sandlo	80
Myrsnipe	85
Kvartbekkasin	4
Storspove	12
Gluttsnipe	11
Skogsnipe	3
Strandsnipe	16
Sanglerke	16
Heiplierke	150
Gråtrost	>1000
Rødvingetrost	>1000

Kaie	200
Stær	1500

Bekkasinene er sannsynligvis den gruppen som blir hardest rammet av at strandenga blir ødelagt. Enkeltbekkasinene opptrer i august/september med daglige antall på 20-30 ind., og med 51 ind. som det største dagstallet. Kvartbekkasin er regelmessig, men fåtallig, med 1-4 ind. fra midten av september til midten av oktober. Dobbeltbekkasinen blir registrert årlig i august, med noen spredte observasjoner i september, 1-5 observasjoner pr. år av 1-3 ind. Denne arten stiller større krav til biotopen enn de andre bekkasinartene, og trives best i tørrere og mer grasrike områder. Dobbeltbekkasinen er klassifisert som en sårbar art i Norge av Direktoratet for Naturforvaltning (DN-rapport 1992-6), og det er derfor viktig at slike arter blir forvaltet på måte som opprettholder disse artenes videre eksistensgrunnlag.

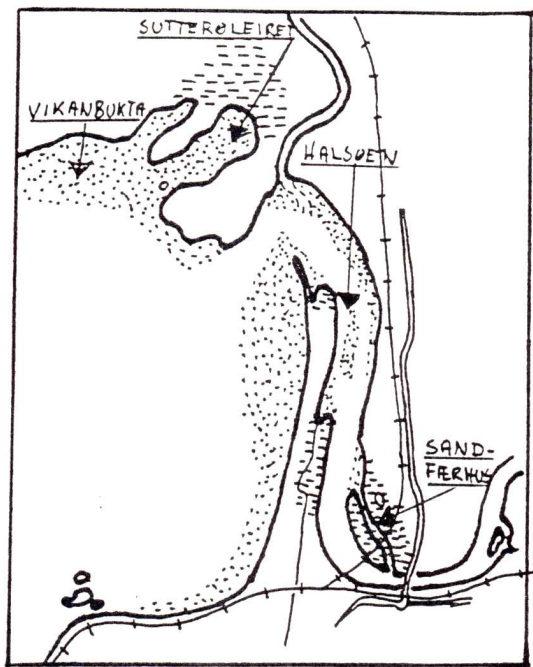
En annen art som det knytter seg usikkerhet til, er sangsvane. Sangsvaner er faste overvintringsgjester i perioden desember-mars, med daglige antall på rundt 30-50 ind. Størst antall opptrer i slutten av perioden, med 67 ind. som maksimumstall. De holder til i det gamle elveløpet, og ved flo, når evja innover strandenga blir fylt med vann, driver svanene matleiting innover evja. Usikkerheten knytter seg til hvordan svanene vil reagere overfor biltrafikken, ettersom veien kommer til å gå bare noen meter unna strandlinja. Til sammenligning kan det nevnes at i Halsøen, det gamle elveløpet nord for rullebanen på Værnes, er det en sjeldenhet å se sangsvaner, selv om området er mer næringsrikt enn Sandfærhus, og tiltrekker seg mye andefugl. Her går E6'en nesten helt ut til strandlinja. Sangsvaner er mindre tolerante overfor ferdsel enn f.eks. stokkand.

Selv om vegutbygginga ikke ble stoppet, har

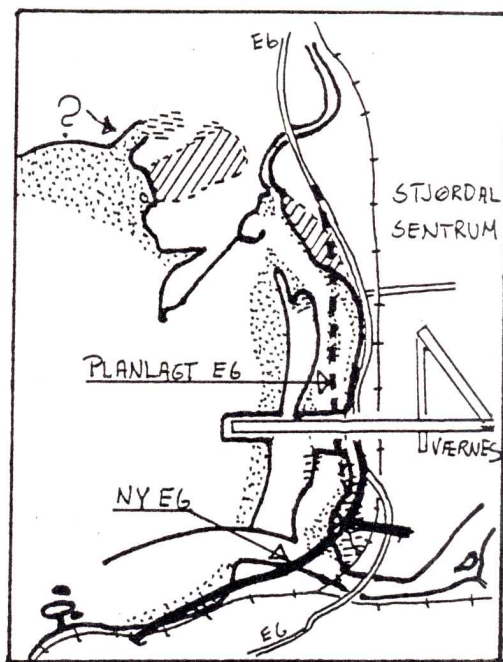
protestene mot prosjektet faktisk ført til at Vegvesenet har tatt initiativ til å redusere skadene så mye som mulig, utenom selve vegen. Ei styringsgruppe som består av to representanter fra Vegvesenet, en fra MVA/NT, en botaniker og en ornitolog, skal vurdere tiltak for å få gjennomført dette ønskemålet, bl.a. tilplanting av vegfyllingene, sørge for at tidevannet får tilgang til de delene av strandenga som blir innestengt av vegen, o.l. Vegvesenet ønsker også å finne ut hvilken effekt utbygginga har på fugleliv og planter, ved å finansiere registreringer fra utbygginga startet og tre år framover. En slik undersøkelse burde selvsagt ha startet mye tidligere, med systematiske registreringer minst et eller to år før utbygging, noe som MVA/NT burde ha tatt initiativ til. I det hele tatt har MVA/NT vist svært liten vilje til å foreta seg noe i Sandfærhussaken. I samband med at Stjørdal kommune er interessert i å benytte arealet mellom nyvegen og jernbanen til næringsformål, har imidlertid MVA/NT våknet, og går i mot disse planene.

Vegen vil uten tvil ha stor negativ innvirkning på fuglelivet. Tellingene som har startet, og som vil pågå fram til 1996, vil forhåpentligvis gi et bilde på hvordan fuglelivet blir påvirket. Til tross for dystre utsikter, håper jeg at det ikke blir fullt så ille som det høres ut til, m.h.t. fuglene.

Dette vegprosjektet er blitt karakterisert som et prestisjeprosjekt for vegplanleggere, vegsjefene i Trøndelagsfylkene, og for endel politikere, og totalt unødvendig bortkasta penger (ca. 400 millioner for strekningen Hommelvik - Stjørdal). Det har skapt en heftig debattvirksomhet i både aviser, radio og på debattmøter, med til tider nokså kraftige verbale konfrontasjoner mellom vegmotstandere, vegtilhengere og Vegvesenet. Jeg tror mange stjørdalinger, og forhåpentligvis andre trøndere, har fått øynene opp for viktigheten av å ta vare på mangfoldet i naturen, som det er blitt skrevet og sagt mange fine ord om i det siste. Naturopplevelser får en ikke bare ved se på innpakninga, som skog, fjell og sjø. Det er

Utløpet av Stjørdalselva ved århundreskiftet.

Dagens situasjon og framtidige planer.

Fra anleggsområdet på Sandfærhus, oktober 1993. Foto: Per Inge Værnesbranden.

innholdet som teller, hvor både fugler, dyr, insekter, fisk, planter og andre levende organismer skaper liv. Naturvernerne i Stjørdal har ihvertfall fått inspirasjon til å kjempe for det som ennå er igjen av verneverdig natur i Stjørdal, og spesielt for våtmarksområdene i fjorden, som er svært utsatt.

Fra før er viktige vannfugl- og vaderbiotoper i Stjørdal blitt ødelagt gjennom utfyllinger til industriformål. I 1975 ble Sutterøleiret fylt igjen. Sutterøleiret var klassifisert som en av de mest verneverdige strandengene i Trondheimsfjorden før det ble fylt igjen. I 1985 ble et av de beste rasteområdene for vadere og ender i Stjørdal oppmudret til enda mer industri, ved Tangen i Halsøen-området. I dag troner Statoils nye palass ute på industriområdet. Det er ennå mye igjen av Halsøen, som er det gamle elveløpet til Stjørdalselva. Halsøen er fremdeles et svært viktig trekk- og rasteområde for store mengder vadere og andefugl, og som overvintringsområde for ender. De tallrike artene er stokkand med 400-500 overvintrende ind., mens opptil 800 ind. er registrert på høsttrekk. Ærfugl overvintrer med 400-500 ind., og flere par hekker i området. Blant vaderne er vipe og brusfugl

de tallrike med hhv. 500 og 300 ind. som maksimumstall. De fleste vanlige våtmarksfuglene opptrer ellers regelmessig, og i store antall. Fuglelivet er gitt en nærmere beskrivelse av Tom Roger Østerås i TN nr. 1/93.

Mørke skyer henger nå over Halsøen. Det er framtidige planer om å videreføre E6 midt i elveleiet, samt at kommunen ønsker å fylle opp området mellom en eventuell ny og gammel E6. Planene er heldigvis ennå ikke kommet så langt i prosessen, så vi har derfor håp om å vinne gjennom med vårt syn.

For Vikanbukta, vest for Sutterøleiret, har det vært rykter om fremtidig utnyttelse, uten at dette er nærmere undersøkt.

Det er på høy tid at kommunepolitikerne i Stjørdal nå begynner å dempe utbyggingshysteriet i de etterhvert minkende våtmarksområdene i Stjørdalsfjorden, og at de ansvarlige hos fylkesmannens miljøvernavdeling gjør det de er ansatt for å gjøre!

Forfatterens adresse: Sandfærhus 10 B, 7500 Stjørdal.

SMÅSTYKKER

Storfosna-ekskursjonen 24.-26.9.93. Ekskursjoner til øya Storfosna i Ørland kommune har med årene blitt en tradisjon for fylkesavdelinga i Sør-Trøndelag. Øya kan til tider by på et fugleliv som få andre lokaliteter i Trøndelag kan matche. Sabine-måke, båndkorsnebb, turteldue og rødstrupe-sanger er bare et utvalg av de godbitene jeg kommer på i farta. Arter som islom, praktærfugl, hubro og gråspett er vanligvis mer eller mindre faste innslag på våre turer. 12 fuglefolk samlet seg etterhvert på Storfosna skole fredagskvelden, et relativt bra antall i sørtrøndersk sammenheng. Mens en hektisk ballspillturnering pågikk blant de yngste medlemmene utover kvelden, tok andre en tur ut i septembernatta for å lytte etter hubro. Denne arten har nemlig blitt hørt på øya ved de fleste turene hit. Det eneste som kunne loggføres fra denne utflukten var imidlertid en hektisk trekkaktivitet blant enkeltbekkasin og rødvingetrost. Vi hadde bestemt oss for å stå opp i grålysninga lørdag morgen, slik at vi kunne få med oss den mest hektiske spurvefuglaktiviteten. Relativt høy temperatur og klart vær gjorde at vi praktisk talt ble møtt av et sangkor man ellers møter i mai. Syngende trepiplerke, rødstrupe, rødvingetrost, gransanger og gulspurv er nok ganske uvanlig i slutten av september.

Vi startet turen med å lete etter kvartbekkasin i grøftene nedenfor Storfosna gods. Her så vi "bare" 5-6 enkeltbekkasin, men kvart ble senere loggført da 1 ind. skvatt opp fra en liten pytt ved Svaet. Ei sein sotsnipe fløy forbi oss mens vi fremdeles var opptatt med å skremme opp kvart'n for n'te gang. Svaet kunne også denne gang by på de tradisjonelle artene: Islom 1, gråstrupepykker 10, horndykker 6, havsule 1 juv., havørn 1, lunde 5 og alkekonge 5 var de mest interessante artene. Vadertrekket så for de

fleste artene ut til å være over. Arter som sandlo, heilo, myrsnipe, polarsnipe og rødstilk ble sett i ytterst beskjedent antall. I skogsområdene ut mot Svaet fikk vi med oss to arter som har hatt en invasjonsartet opptreden denne høsten. Flaggspekk så vi nærmere 10 ind. av denne helga, mens vi fikk studere tre furukorsnebb på ganske nært hold i et granholt.

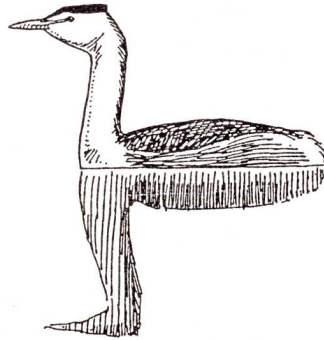
Stil-longser og gensere ble vrent av etterhvert som det nærmet seg sommerlige tilstander utover dagen (15 grader i skyggen). 77 arter ble loggført denne lørdagen etterhvert som mesteparten av øya ble dekket. En lang dags vandring forhindret ikke at de siste kreftene ble brukt til ballspill på lørdagskvelden. På samfunnshuset like ved skolen var det uheldigvis bygdefest denne natta. Resultatet for oss ble at de uheldige sjelene som hadde plassert fotøyete ute på trappa måtte ta en leterunde i skogen bak skolen neste morgen! På søndag delte vi oss i to grupper. I furuskogen ikke langt unna fergeleiet så min gruppe en gråspett hann som satt og trommet på ei råttan grein. Innimellom kom den også med noen kraftige sangstrofer. Da vi senere skulle formidle det vi trodde var turens høydepunkt til den andre gruppa, fikk vi høre at de hadde sett en dvergspurv like ved! Den lot seg selvfølgelig ikke observere da vi ankom stedet den ble sett. Observasjoner av grankorsnebb, spurvehauk og rugde sørget for at artslista for turen kom opp i 82 arter denne helga. På turen inn til Garten senere på dagen fløy 3 islom forbi ferga, mens en 3k polarmåke på havna i Garten satte en verdig strek for en ekskursjon som ble meget vellykket både sosialt, værmessig og fuglemessig!

Magne Myklebust. St. Ing. Dahlsgt. 53, 7043 Trondheim.

Bilkryss '93. Organiserte bilkrysskonkurranser (Bird Races) har vært et fremmed fenomen i Trøndelag. I andre fylker f.eks. Hordaland og Møre og Romsdal har slike konkurranser vært arrangert i flere år, både av fylkesavdelingene og i privat regi. I forbindelse med World Birdwatch Day bestemte NOF/ST seg for å arrangere det første bilkryss på trøndersk jord 10. oktober. Vi håpet på stor oppslutning, men det dukket bare opp 4 personer på arrangementsdagen. Det ble likevel besluttet å gjennomføre konkurransen. På lag 1 deltok Geir Klaveness og Magne Myklebust, på lag 2 Edvin Thesen og Kjetil Aa. Solbakken. Reglene i slike konkurranser varierer mellom de ulike arrangørene. Vi valgte et opplegg med begrensning på område og tid. Det aktuelle området var Melhus, Trondheim, Klæbu og Skaun kommuner, mens tidsbegrensningen var 0900-1400.

Lag 1's slagplan gikk opprinnelig ut på å dekke Jonsvatnet med omliggende barskogsområder i tillegg til selve Gaulosenområdet, men vi fant fort ut at dette var for ambisiøst. Vi konsentrerte oss istedet om å dekke Gaulosen med en flik av Byneset ganske grundig. Lag 2 satset selvfølgelig også mye i tid i Gaulosen, men tok i tillegg en liten tur innom Trondheim (inkl. Nidelva) for å få med arter som kaie, kornkråke, laksand, fossekall og bydue. Denne turen skulle vise seg å bli skjebnesvanger for lag 2. De tre først nevnte artene kunne nemlig beskues i Gaulosen senere på dagen, og dermed var Trondheimsturen praktisk talt bortkastet tid. Ved avslutning i Gaulosen kl. 1400 kunne nemlig lag 1 loggføre 53 arter, mens lag 2 hadde 51 arter! Lag 1's grundige saumfaring av Gaulosen med omegn ga altså grunnlag for seier. Totalt så de to lagene 57 arter denne dagen, noe som var overraskende lite. Jeg har deltatt på tilsvarende konkurranser i Møre og Romsdal i romjula med over 70 arter på lista. Vårt generelle inntrykk var at den største trekkaktiviteten

var over. Det var f.eks. lite spurvefugl og vadere å se. Vi måtte virkelig slite for å få sett vanlige arter som vipe, fiskemåke, rødvingetrost, måltrost og bokfink.

Av andre observasjoner var ei hvitkinngås ved Storøra den mest spesielle. Den lå godt bortgjemt i en gigantflock av kortnebbgås. Nye flokker med kortnebbgjess kom stadig sigende inn nordfra, totalsummen for denne dagen ble min. 1000 ind. Dette er ny høstrekord for Gaulosen. Kl. 1430 lettet den store flokken med kortnebbgjess, inntok plogformasjon og trakk sørover. Flaggspettinvasjonen merket vi ved at enkeltind. ble notert ved mølla i Buvika og ved Byneset kirke. Observasjoner av 3 horndykkere i Buvika og enkeltind. av grankorsnebb på Leinøra i i Lauglolia er heller ikke hverdagskost i Gaulosen. 125 brunnakker i Buvika, 4 snøspurv ved Byneset kirke, 5 stjertender og 200 grågjess ved Storøra, samt sene obs. av heipiplerke, tjeld og gransanger bør også nevnes.

Til neste år planlegger NOF/ST et tilsvarende arrangement til samme tid, da med forhåpentligvis større deltagelse. For å lokke medlemmene til å delta vil det bli delt ut en vandrepokal og en liten premie til det vinner laget!

Magne Myklebust, St. Ing. Dahlsgt. 53, 7043 Trondheim.

World Birdwatch Day 10.10.93. Som en del av markeringen av "verdens fuglekikker dag" ble undertegnede og Rolf Johannessen utkommandert til Gaulosen. Selv om ingen av oss regnet med en folkevandring til osen, var de vel 12 besøkende litt i underkant av hva vi hadde forventet. Da jeg ankom Gaulosen kl. 0900 var det allerede 2 som hadde vært der en stund. De kunne fortelle om ei hvitkinngås som var på Storøra. Selv om en del folk glimret med sitt fravær kunne ikke det samme sies om fuglene. Rundt 30 arter ble sett her. De som kan være verdt å nevne er: Kanadagås 15, hvikinngås 1,

grågås 200, kortnebbgås 1000, stjertand 6 og krikkand 35. En flokk på 30-35 bergirisk som svirret rundt i tindvedbuskene gjorde sitt til at vi holdt ut i kaldt høstvær. Da regnet kom sigende fra Vassfjellet kl. 1300 var det på tide å dra hjem. Takk til alle fremmøtte!

Geir Rudolfsen, Tonstadbrinken 59, 7075 Tiller.

Red's anm: Også i Leangenbukta var det en info stand om NOF/ST og World Birdwatch Day. Noe mer oppmøte må en kunne si det var der, med hele 500 besøkende loggført!

Grasand "galore" på Gaulosen sommeren 1993. De som traver en del på Gaulosen og som deltar på foreningens ekskursjoner har forlengst blitt klar over hvilken perle dette området er. Ikke bare kan en se på et utall av arter og mengder av fugl, men det kan kombineres med friluftsliv som gir ro i både kropp og sjel. I så måte har den nye naturstien opp i Lauglolia gitt nye dimensjoner til dette begrepet. I tillegg kan en ved post én få en fabelaktig utsikt mot Gaulosen og med teleskop er det ikke måte på hvilken orkesterplass dette er! Herfra kan

en så godt som identifisere det meste av det som flakser rundt om på Storøra og ellers i osen. En varm sommerdag vil den kraftige varmedisen heller ikke være et problem fra denne høyden. Så når en attpåtil har en benk å hvile på mens en betrakter herlighetene nede på Storøra, ja da må vel dette være paradiset for ivrige fuglefolk? I allefall har undertegnede hatt mang en trivelig time på benken under post én i Lauglolia. Så når fuglelivet er så rikt som det har vært i sommer, så kan en sannelig ikke bli annet enn begeistret!

	17.5	30.5	1.6	10.6	20.6	27.6	25.7
Brunnakke	7par	-	7M+1F	-	20M+3F	9M+1kull	F+4pull
Knekkand	2M	1M	-	-	-	-	-
Krikkand	2par	1M	-	-	-	9M	-
Skjeand	-	1M	1M	-	-	-	1M
Snadderand	-	-	-	1par	1M	1 par	-
Stjertand	-	-	-	-	2M+1F	-	1
Stokkand	-	-	5M	-	18M+1F	7M+2F	-

Tabell 1. Grasender observert på Storøra mai-juli 1993.

Det var utrolig spennende med alle grasandartene som hadde lagt sin elsk på dammene på Storøra. Som kjent er ikke vi i Trøndelag bortskjemt med de sjeldnere grasandartene som knekkand, snadderand og skjeand, men disse ble sett flere ganger denne våren (jf. tab. 1). Faktisk kunne en ved et par besøk i Lauglolia i juni klare å få med seg det som er av grasandarter i Norge! Sjelden har undertegnede opplevd en slik forsamling av grasender på et sted over så kort tid i Trøndelag som denne våren!

I tillegg til denne underholdningen skal en ikke glemme et sirkus av en annen verden med de mange tusen hettemåker som skråler rundt. I underkant av 1500 par forsøkte hekking i år, dette er en liten nedgang i forhold til fjoråret. Pga. det usedvanlig begredelige sommerværet vi fikk i år, så gikk det også ikke fullt så godt med hekkingen som rekordåret 1992. Likevel kan en si at det ble en normal sesong for arten. Makrellterna derimot gikk nesten fullstendig dukken dette året. I fjor forsøkte et par svartbak også hekkelykken for første gang på Storøra. Sannsynligvis pga. uerfarenhet så gikk det galt. Paret forsøkte imidlertid påny denne våren. Og etter lengre tids ruging ble tre dunnøster observert på øra. Disse kunne følges framover våren og sommeren mens de stadig ble fetere. Foreldrene fanget elegant hettemåkeunger i nebbet som de så med et par raske slag mot bakken gjorde møre nok for de glupske ungene. Minst to av dem klarte å nå flyvedyktig alder. En annen hyggelig nyhet for Storøra var en hekking av brunnakke. Den 27.6 ble ei brunnakkehunn

observert med 9 nyklekte dununger mens de ivrig kravlet rundt fra dam til dam. Minst 4 av disse ungene klarte å komme gjennom det farefulle livet på Storøra og ble den 25.7 observert som flyvedyktige. Fra benken oppe i Lauglolia var det ikke vanskelig å bli underholdt på det ypperste! Mange andre små unger kunne telles opp, som f.eks. et gravand par med 9 unger. Forøvrig ble det satt rekord med gravand par denne våren i osen med hele 4 par. Dette skal ses i lys av det bare er noen få år siden gravanda for første gang etablerte seg som hekkefugl i osen. Tross iherdig spaning ble det desverre ikke observert noen unger av brusfugl. Denne arten er også å se på øra gjennom hele sommeren, så hekking her burde være en mulighet.

Ellers i Gaulosen finnes det selvsagt masse annet å se selv fra benken i Lauglolia, men det får dere lese om i Gaulosen-rapportene! Til slutt må jeg likevel nevne at i selve lia fantes det også denne sommeren noe å bruke håndjageren på. Riktig trivelig var det med første hekkefunn av kjernebiter, mens en bøksanger underholdte i regnværet en måneds tid i juni. Selvsagt var også de sedvanlige spettmeisparene med på å kjefte opp enhver som forsøkte seg på stien. En og annen bustete spettmeisunge ble da også observert. Siste rosin i kikkerten som jeg nevner for denne gang må bli områdets andre rosenfink den 1.6. ("pleased to see you!", "Good bye!")

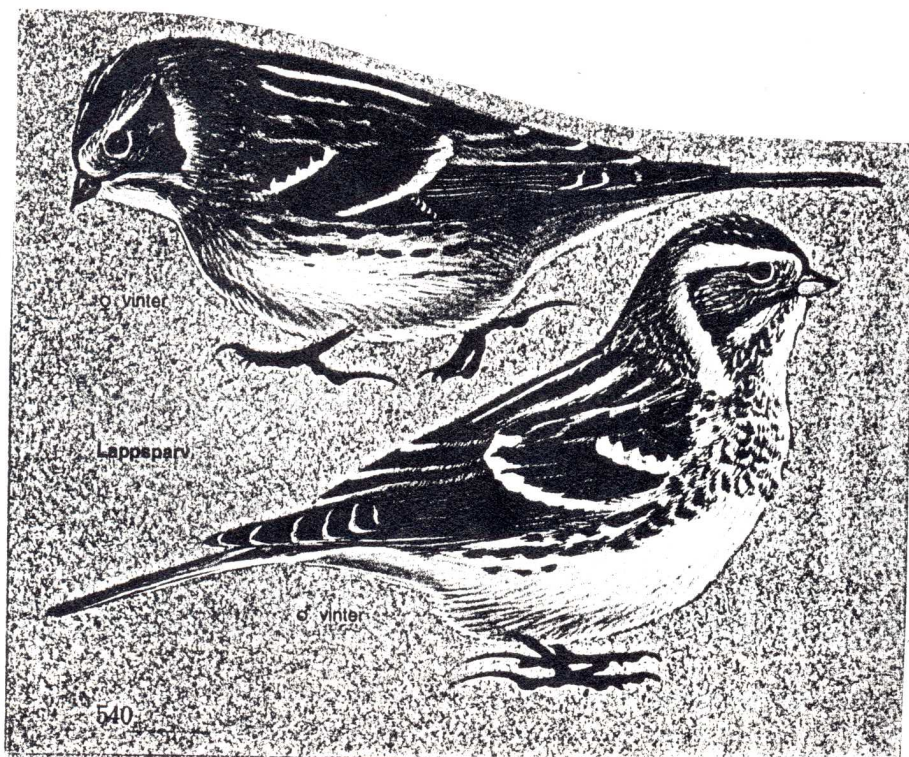
Øystein R. Størkersen, c/o TN, Postboks 1719 Rosenborg, 7002 Trondheim.

FOTOHJØRNET

Selv om forrige fotohjørnefugl ikke var gjengitt i farger så burde det være en forholdsvis lett sak å avsløre arttilhørigheten. De som kjenner arten fra før vil kunne kjenne arten på habitus og det faktum at den sitter eksponert i en lav busk! Det er nemlig typisk for lappspurven. Men hvilke detaljer i drakten sier at dette er en lappspurv? Den brede lyse øyebrynsstripa som går sammenhengende over i ei kinnstripe ned til ei skjeggstripe er faktisk lappspurv hunn sommer og vinterdrakt hunn og hann alene om. På bildet ser en også greit det lyse nebbet (gult) med mørk nebbspiss. Av våre vanlige buskspurver er det bare snøspurven som har et slikt gult nebb og da bare i vinterdrakten. Om sommeren burde altså dette også være et greit kjennetegn på arten!

En slående karakter for arten er selvsagt den lyst rødbrune nakken både hos hann og hunn. Dens fluktlåt, et raskt "prrrt" er også karakteristisk, men kan kanskje forveksles med snøspurvens mer ringende "prillillilly". Når lappspurven på høsten skremmes opp på en stubbåker flyr den raskt avgårde og da er det helst lyden en tar den på. I høst- og vinterdrakt ser lappspurven svært forskjellig ut i forhold til sommerdrakten. Da er det karakteristisk for arten med et par kraftige lyse vingebånd, særlig hos hannen. Om sommeren er de lyse tuppene på dekkerne, som danner dette lyse båndet, ikke fullt så lette å se. Hannens umiskjennelige svarte ansiktsmaske og røde nakke gjør forveksling med andre arter utelukket på denne årstiden. Bildet forrige gang viser en hunn i sommer-

drakt, uten de lyse vingebåndene som den har på høsten.

Lappspurven er en ikke uvanlig art i trekketidene i lavlandet på stubbåkre og strandenger i Trøndelag, da særlig om høsten i august-september. Typiske trekksteder er f.eks. på Rinnleiret og Gaul-

osen. Pga. dens vane med å løpe vekk fra fredsforstyrrelser eller å fly raskt bort, er det likevel ikke så ofte vi får anledning til å studere den. Det er derfor lurt å lære dens fluktlåter! Bildet forrige gang var tatt av Morten Vang. Illustrasjonene her er tatt fra Lars Jonssons nye bok om fuglene i Europa. ØRS.

Hvilken art er dette? Svar kommer neste gang.

NYTT SIDEN SIST....

Sjeldne fugler i Trøndelag. Som leserne så i forrige TN så har vi tenkt å gjøre nye forsøk på å få i gang denne spalten. Vi gir derfor her et kort bilde det som har rørt seg av interessante fugler i landsdelen i perioden juni-november. Ei grålire ble sett trekkende forbi Sklinna i slutten av september. På Gaulosen hadde opptil 3 tundragiess og ei hvitkinngås tilhold i september og oktober. 7 ringgjess og 1 sædgås er sett en periode i oktober på Ørin. Også fra Eidsbotn meldes det om tundragås og sædgås i september/oktober, i tillegg til ei stripegås i august. Sannsynligvis dukket den samme sædgåsa fra Ørin og Eidsbotn opp på Gaulosen i begynnelsen av november, sammen med ei stripegås, foruten ei grågås som har hatt tilhold i kanadagåsflokken der ei stund på senhøsten. En hunnfarget stellerand har hatt tilhold på Tautra i sommer, mens islandsandhannen startet sin 8. overvintring i Buvika den 12. oktober.

En musvåk og en mulig vepsevåk er sett på Tautra i august. To åkerrikser brukte hele juli måned til å spille på Stjørdal og Ørlandet, på Stjørdal fikk åkerrikxa besøk av en vaktel som dukket opp midt i måneden. Trøndelags tredje alaskasnipe ble sett på Ørin 25.-27. juli, foruten at det ble observert fjellmyrløper på Rinnleiret og Stjørdal. Fra Nærøy meldes det om voksen svartehavsmåke i oktober, dette blir da den tredje observasjon fra Trøndelag i år. De to første var i mai på Gaulosen og på Ørlandet.

Ei turteldue ble sett på Stjørdal 1. oktober. En hærfulg skal ha forvillet seg inn i en hangar på Ørlandet i oktober, mens 1 ble sett med dagers mellomrom hhv. på Stjørdal og Malvik i begynnelsen av oktober. En voksen rosenstær er observert ved Skogn i samme tidsrom. På Sklinna ble det sett en Hortulan i september og den årlige høstturen til Storfosna i september resulterte bl.a. i en dvergspurv. Vi avslutter spalten denne gangen med en vierspurv fra Gaulosen i august. Denne spalten redigeres nå av Einar Sæter, Kvitsteinvegen 58B, 7027 Trondheim. Tlf. 72-55 26 22, opplysninger til neste TN bes sendt ham.

Bidrag til TN. Frist for bidrag til neste nummer er satt til senest innen utgangen av april 1994. Vi gjør oppmerksom på at de som leverer stoff på diskett (word eller WP) må skrive dokumentet med færrest mulig koder og uten spalter! Dette av hensyn til evt. konvertering av dokumentene her i redaksjonen.

OPPROP! Buvikfjæra er en viktig del av Gaulosen-området. Mange har talt fugler her. I forbindelse med planer om en ny vei her er det nå viktig å samle sammen de opplysninger som finnes. Det skal kartlegges hvilke deler av bukta som brukes mest av fuglene. Fordelingen av fuglene i området skal derfor kartlegges i et år framover. Vi trenger også din hjelp! Har du besøkt området og talt fugl her, eller vil besøke området framover. Alle totaltellingene av fugl i Buvika er særlig velkomne. det er viktig å få med opplysninger om antall fugl, dato, og hvis mulig også klokkeslett for tellingen. Observasjonene sendes til Ole Reitan, NINA, Tungasletta 2, 7005 Trondheim.

Til slutt ønsker TN alle leserne et riktig godt og utbytterikt nytt år ute i frisk natur!!

BØKER BØKER BØKER BØKER BØKER BØKER BØKER BØKER

Norsk Naturbokhandel kan levere deg det siste av fuglebøker som har kommet ut på markedet. Akkurat nå foreligger ei ny bok i Helms kritikerroste guide-serie: Finches & Sparrows (kr 338). Ei nydelig bok i samme format og kvalitet som de andre fem i denne serien: Seabirds, Shorebirds, Wildfowl, Swallows & Martins og Kingfishers, Bee-Eaters & Rollers. Har du ingen av bøkene i denne serien tilbys du nå et komplett kjøp med betaling over et halvt år uten tillegg i prisen, portofritt og med rabatt!

Av bøker i de store seriene, er siste nytt at BWP vil komme i 9 bind, ikke 8 som tidligere opplyst. Det har ennå ikke kommet opplysninger om hvilke grupper bind 8 vil omfatte, men det starter med kråkefugler. Ellers kommer 2. bind i "Handbook of Australian, New Zealand & Antarctic Birds" utpå nyåret. Her kan du oppnå god rabatt ved forhåndsbestilling. Har du ikke bind 1 (1488 s i to deler - part A og B), som omfatter svært mange av verdens havsfugler, så kan du nå få en skikkelig rabatt. Det koster kr 1378 ordinært, men 3 sett selges ut med kr 300 i avslag!

En svært god guide fra Sørøst-Asia har også kommet på lager: A field guide to the Birds of Borneo, Sumatra, Java & Bali (kr 289). Her finnes over 800 arter fargeillustrert.

SETT-TILBUD PÅ HELMS GUIDE-SERIE:

Seabirds (kr 289), Shorebirds (kr 289), Swallows & Martins (kr 275), Wildfowl (kr 289), Kingfisher, Bee-Eaters & Rollers (kr 319) og Finches & Sparrows (kr 338).

Ordinær pris: Kr 1799 + porto

**Nå: Kr 290 pr mnd i 6 mnd = totalt kr 1740 - portofritt og uten tillegg for avbetaling!
Du sparer kr 34 pr bok i porto + kr 59 som du får i rabatt!**

NYE BØKER/BØKER SOM KOMMER:

Finches & Sparrows (Clement, Harris & Davis)	Helm (lager)	Kr 338
Birds of Prey (Ferguson-Lees m fl)	Helm (1994)	Kr 338
Fg to the Birds of Borneo, Sumatra, Java & Bali	Oxford (lager)	Kr 289
Crows & Jays (Madge & Burn)	Helm Information (des)	Kr 299
Buntings & Sparrows (Byers, Olsson & Curson)	Helm Information (1994)	Kr 289
Collins guide to the birds of Russia (Knystautas)	Collins (des)	Kr 235

I desember eller januar vil en 20 siders katalog sendes ut til kundene. Det er mulig å bestille en katalog for å være sikker på å motta den.

Alle priser er oppgitt med forbehold om store endringer i valutakursene og må derfor anses som omtrentlige. Porto kommer i tillegg dersom ikke annet er oppgitt. Forhåndsbestillinger og abonnement mottas for alle serier og titler. Det er f. eks. mulig å abonnere på Helms guide-serie.

NORSK NATURBOKHANDEL

Postboks 720 Nanset

3252 Larvik

Tel: 33 11 15 23 - Fax: 33 11 14 30

FUGLE- LÆREREN

OM VINTEREN ER VANN LIKE VIKTIG FOR FUGLENE SOM MAT. ET TELYS I EN BOKS UNDER VANNBEHOLDNEREN HINDRER AT VANNET FRYSER HELT.

FUGLENE DRICKER PÅ FORSEJLELIG VIS. SPURVEN FYLLER NEBBET OG BØYER HODET TILBAKE FOR Å SVELGE. DUER KAN DRICKE MENS HODET ER SENKET.

REGELMESSIG PADING, FOLGT AV FJÆRSTELL HOLDER FJÆRENE I GOD TILSTAND.

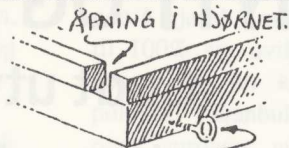
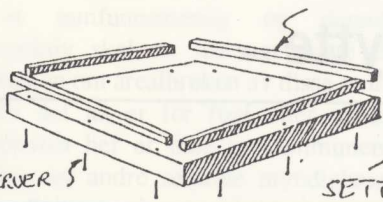
I HEKKETIDEN ER DET OGSÅ HANGE ARTER SOM KOMMER FOR Å DRICKE. F.EKS. DOMPAPEN SOM BEHØVER Å FUKTE DEN TØRRE MATEN.

HAR DU HUSKET PÅ Å FØRE FUGLENE I VINTER?

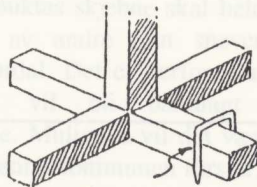
FUGLE- LÆREREN

LAG ET FUGLEBRETT TIL VINTEREN! 1CM TYKKE LEKTERE.

DU KAN SIKRE BRETTET MED BØYLER VED FOTEN.

BRETTET KAN F.EKS LAGES AV 1-1,5CM TYKK KRYSSFINER.

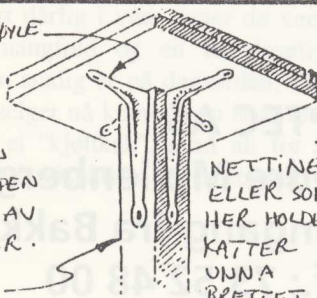

SETT PÅ EN KRØK FOR FETTCLUMP. EVT. BØYLE FOR TOTEN

AVSTIVINGSBØYLE

PORDET KAN FESTES I TORPEN VED HJELP AV SLIKE BØYLER.

STOLPE AV 6x6CM

NETTING ELLER SOM HER HOLDER KATTER UNNA BRETTET.

PASSER BRETTET UNNA SKJULESTEDER DER KATTER KAN GEMME SEG.

UNDERSØKELSER VISER AT FUGLENE ER AVHENGIGE AV MAT DE FINNER VED HUS OM VINTEREN!

KAMERA- OG KIKKERT- VERKSTED

☞ *speilrefleks- og
kompaktkameraer*

☞ *kikkerter*

☞ *videoutstyr*

NYTT OG BRUKT

Godt utvalg

Brukt tas i bytte

OPTEC AS
Nedre Møllenberggt. 32
(Inngang fra Bakkegt.)
Tlf.: 73 52 48 00

Norsk Ornitologisk Forening

Avdeling Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag

Adresser:

NOF avd. Sør-Trøndelag, Postboks 139 Sentrum, 7001 Trondheim. Postgiro 0802 3103991.
Medlemsskap i 1993: Kr. 75.- senior/kr. 50.- junior (u. 16 år) & pensjonist.

NOF avd. Nord-Trøndelag, Postboks 68, 7501 Stjørdal.
Medlemsskap i 1993: Kr. 50.- senior/kr. 40.- junior (u. 16 år).

Fylkesforeningene arrangerer møter, turer og andre aktiviteter. Trøndersk natur inngår i medlemsskapet. Innmelding skjer ved henvendelse til fylkesforeningene eller lokallagene. Adresseforandringer skjer for abonnenter direkte til TN, for medlemmer i fylkesforeningene via hhv. NOF/ST og NOF/NT.

Abonnement på TN skjer ved å sette inn kr. 50.- på postgiro 0814 3690 1952, Trøndersk Natur, Postboks 1719 Røsenborg, 7002 Trondheim.

Styret i NOF/ST 1992:

Leder: Øystein Størkersen, Tlf. 73-58 05 58a
Nestleder: Geir Rudolfsen, Tlf. 72-88 59 49p
Kasserer: Magne Myklebust, Tlf. 73-59 61 15a
Sekretær: Rolf Johannessen, Tlf. 72-55 96 52p
Medlemsregister: Hallvard Strøm, Tlf. 73-51 53 64p
Bibliotekar: Arne Strøm, Tlf. 73-90 20 88p
Utlån av teleskop: Kjetil Aa. Solbakken, Tlf. 72-58 06 86p

Styret i NOF/NT 1992:

Leder: Hilde Stol Øyan, Tlf. 73-58 07 78a
Nestleder: Ingar Jostein Øien, Tlf. 73-82 57 46p
Kasserer: Morten Vang, Tlf. 74-08 88 63
Sekretær: Halvor Sørhuus, Tlf. 74-07 14 72p (Verdal lokallag)
Styremedlem: Pål Mølnvik, Tlf. 74-15 14 05p (Snåsa lokallag)
Varamedlem: Per Inge Værnesbranden, Tlf. 74-82 28 42p (Stjørdal lokallag)
Varamedlem: Arnstein Indahl, Tlf. 74-07 14 86p

Kontaktperson Leksvik lokallag: Helge Hagen, Tlf. 74-85 78 84p

TN, POSTBOKS 1719,
ROSENBORG,
7002 TRONDHEIM.

INNHOLD

- 52 LRSK/ST: Faunistisk rapport fra Sør-Trøndelag 1992
- 65 R.S. Svendsen: Vårtrekket av toppand i Glomma mellom Aursunden og Alvdal 1983-87 og 1991
- 73 J.P. Stav: Lokalnavn til besvær!
- 84 M. Myklebust: Fugler i Gaulosen 1991-1992
- 97 P.I. Værnesbranden: Våtmarksområder i Stjørdalsfjorden direkte truet av utryddelse
- 101 Småstykker
M. Myklebust: Storfosna-ekskursjonen 24.-26.9.93
M. Myklebust: Bilkryss '93
G. Rudolfsen: World Birdwatch Day 10.10.93
Ø.R. Størkersen: Grasand "galore" i Gaulosen våren 1993
- 105 Fotohjørnet
- 107 Nytt siden sist....
- 109 Fuglelæreren

Forside: Akvarell ved Trond Haugskott. Side 2: Perleugle (Terje O. Nordvik).
Tegninger side 76, 80 & 83 fra Collett (Norges Fugle), side 78 & 82 fra Brown
(British Birds of Prey. New Naturalist 60). Trykk: Offset Sats A/S.